

ИЗВЕШТАЈ

за состојбите во капитално финансираното
пензиско осигурување

Агенција за супервизија на капитално
финансирано пензиско осигурување

2015

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
Република Македонија

ИЗВЕШТАЈ

за состојбите во капитално финансираното
пензиско осигурување
2015

Скопје, мај 2016

Стив Наумов бр. 100, 1000 Скопје Република Македонија
Тел: (02) 3224 229; 3166 452
www.mapas.mk

Содржина

Воведно обраќање	3
МАПАС, мисија и визија	6
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	7
2 Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија	11
2.1 Опис на пензискиот систем	12
2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	13
2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување	14
3 Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои го уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување	17
4 Податоци за финансиското работење на пензиските друштва	19
4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2015 г.	20
4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва	23
4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	23
4.4 Индикатори	24
5 Информации за задолжителните пензиски фондови	25
5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови	26
5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	28
5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови	29
5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	31
5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	35
5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	39
5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	41
6 Информации за доброволните пензиски фондови	43
6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	44
6.2 Членство во доброволните пензиски фондови	44
6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд	46
6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови	47
6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	47
6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	51
6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	55
6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	56
7 Маркетинг и агенти на пензиските друштва	57

Воведно обраќање

Почитувани,

Особена чест и задоволство ми е да Ви ги претставам придобивките од успешното работење на приватната компонента од пензискиот систем во Република Македонија (РМ). Со завршувањето на 2015 година, заокруживме успешна деценија од работењето на капитално финансираното пензиско осигурување. Десет години работа на вториот и шест години работа на третиот столб вродија со резултати кои може детално да ги најдете во јубилејниот – десетти годишен извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување – МАПАС.

Согласно Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, МАПАС има обврска еднаш годишно да изготви и да објави извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување во РМ. Извештајот се изработува во Секторот за истражување и меѓуинституционална соработка и се усвојува од Советот на експерти на МАПАС. Извештајот содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оценка на извршувањето на прописите во областа на капитално финансираното пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување, разработени во седум глави.

Во извештајот, најпрво е вклучен дел, посветен на светските состојби и трендови во пензиската област, со посебен акцент на капитално финансираното пензиско осигурување. Потоа следува опис на карактеристиките на пензискиот систем, кој како резултат на реформата претставува комбинација од осигурување врз основа на генерациска солидарност и капитално финансирано пензиско осигурување односно има јавна и приватна компонента. Потоа е даден краток осврт на најзначајните измени во законите и во подзаконските акти од капитално финансираното пензиско осигурување. Оваа година најзначајни измени се направени во правилниците кои ги уредуваат областите на контрола, известување, маркетинг, пренос на средства итн., со што се прошири предметот на институционална контрола на пензиските друштва, со контрола над спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, се извршија промени на обрасците за извештаите за пензиска заштеда, во насока на нивно подобро разбирање од страна на членовите, а исто така, се изврши и поедноставување и прецизирање на постапката за исплата на наследници по смрт на членови на задолжителен пензиски фонд.

Понатаму, вклучени се податоци и информации за финансиското работење на двете пензиски друштва. Двете пензиски друштва ја завршија 2015 година со позитивен финансиски резултат. Секако, најголем дел од извештајот опфаќаат обемни информации и анализи за работењето на четирите пензиски фонда (два задолжителни и два доброволни), вклучени во петтата и во шестата глава.

Во 2015 година, бројот на членови во вториот столб се зголеми за 8,6% во однос на 2014 година и изнесува околу 405.000 членови, што претставува околу 73% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОМ. Просечната возраст на членовите во вториот столб е 34 години. Во текот на 2015 година, во вториот столб беа уплатени околу 5,1 милијарди денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани во согласност со законските прописи. Вредноста на средствата на задолжителните пензиски фондови, на 31.12.2015 година, во однос на 31.12.2014 година, порасна за 21% и достигна 40 милијарди денари, што претставува околу 7,13% од БДП на РМ. Инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (60%), депозити (7%) и акции (3%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат акции (5%) и удели на инвестициски фондови (22%) и многу мал дел државни обврзници (0,21%). Сметководствената единица и на двата задолжителни пензиски фонда бележеше пораст во текот на 2015 година. Како резултат на работењето на задолжителните пензиски фондови, во седумгодишниот период 2009 – 2015, беше остварен просечен годишен принос во номинален износ од 7,49%, односно 6,08% во реален износ. Во текот на 2015 година, имаше околу 230 исплати од задолжителните пензиски фондови. Во најголем број случаи, тоа се должеше на остварени семејни пензии од страна на членови на семејство на починал член на вториот столб и остварени инвалидски пензии од страна на членови на вториот столб, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОМ, кој ја исплаќа семејната односно инвалидската пензија. Покрај тоа, имаше и исплати на средства како наследство од индивидуалните сметки на починали членови на вториот столб како и еднократни исплати на лица кои не стекнале право на старосна пензија.

Во 2015 година, бројот на членови во третиот столб се зголеми за 6% во однос на 2014 година и изнесува околу 21.750 членови, од кои 68% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Членовите во третиот столб, во просек, се повозрасни во однос на членовите во вториот столб, односно просечната возраст на членовите во третиот столб е 43 години. Во текот на 2015 година, во третиот столб беа уплатени околу 217 милиони денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани во согласност со законските прописи. Вредноста на средствата на доброволните пензиски фондови, на 31.12.2015 година, достигна до 0,7 милјарди денари, што претставува околу 0,13% од БДП на РМ. Инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови, слично како инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови, се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (49%), депозити (12%) и акции (10%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат акции (5%) и удели на инвестициски фондови (23%). Сметководствената единица и на двата доброволни пензиски фонда бележеше пораст во текот на 2015 година. Како резултат на работењето на доброволните пензиски фондови во шестгодишниот период 2010 – 2015, беше остварен годишен принос во номинален износ, во опсег од 6,16% до 6,56%, односно годишен принос во реален износ, во опсег од 4,25% до 4,64%. Во 2015 година, беа извршени околу 170 исплати на пензиски надоместок од третиот столб. Најголем дел од исплатите се

исплати во случај на старост со еднократно повлекување на средствата, а мал дел се исплати за случај на смрт на член на трет столб со исплата на наследство. Во 2015 година, беше исплатен и еден пензиски надоместок – еднократна исплата во случај на инвалидност. Исто така, во 2015 година, започнаа да се исплаќаат пензиски надоместоци преку повеќекратни исплати на два члена со професионални сметки.

Последната глава е посветена на маркетингот и на агентите на пензиските друштва. Заради заштита на интересите на постојните и на идните членови и на пензионираните членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти. Во текот на 2015 година, беше организиран и реализиран испит за агенти, во две испитни сесии, при што 71% од присутните кандидати го положиле испитот. Во текот на 2015 година, тековно се вршеа регистрација, пререгистрација и годишна обнова на регистрацијата на агентите. На дел од агентите им престана статусот агент.

Сметам дека е особено важно да нагласам дека штедењето за пензија е штедење на долг рок (ако се има предвид дека едно лице работи 30 до 40 години), па така треба и да се ценат остварените резултати на пензиските фондови. Како и да е, состојбите во пензиската област мора континуирано да се следат и да се преземаат мерки за нејзино унапредување, со цел заштита на интересите на членовите и остварување сигурна пензија во текот на староста.

Искусствата и придобивките во изминатите десет години работа на вториот столб претставуваат дополнителна мотивација за секојдневните супервизорски активности на МАПАС и, секако, огромен поттик за надградување и унапредување на функционирањето на вториот и на третиот столб. Водејќи се од нашата мисија, како и во изминатите години, ќе продолжиме секојдневно да вршиме супервизорски активности врз пензиските друштва, пензиските фондови и врз чуварите на имот, ќе работиме на промовирање и развивање на свеста кај јавноста, ќе соработуваме со институциите вклучени во пензиското осигурување и со релевантни институции од финансиската област и, по потреба, ќе даваме иницијативи за измени на законите и на подзаконските акти со цел унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување и заштита на интересите на членовите на пензиските фондови.

Верувам дека преку страниците на овој богат годишен извештај и самите ќе се уверите во претходно изнесените резултати и придобивки и ќе најдете дополнителни интересни и корисни информации за работењето на вториот и третиот пензиски столб во РМ.

Претседател на Советот на експерти,

д-р Булент Дервиши

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања, утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Статут.

МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање на пензиски друштва, дозволи за вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување на одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и доброволните пензиски фондови, како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во РМ, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти во согласност со законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување, како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира носење прописи и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции од РМ и од странство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во РМ.

Со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управува Совет на експерти составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

д-р Булент Дервиши – претседател

Ментор Јакупи – професионално ангажиран член

Елизабета Видовиќ – професионално ангажиран член

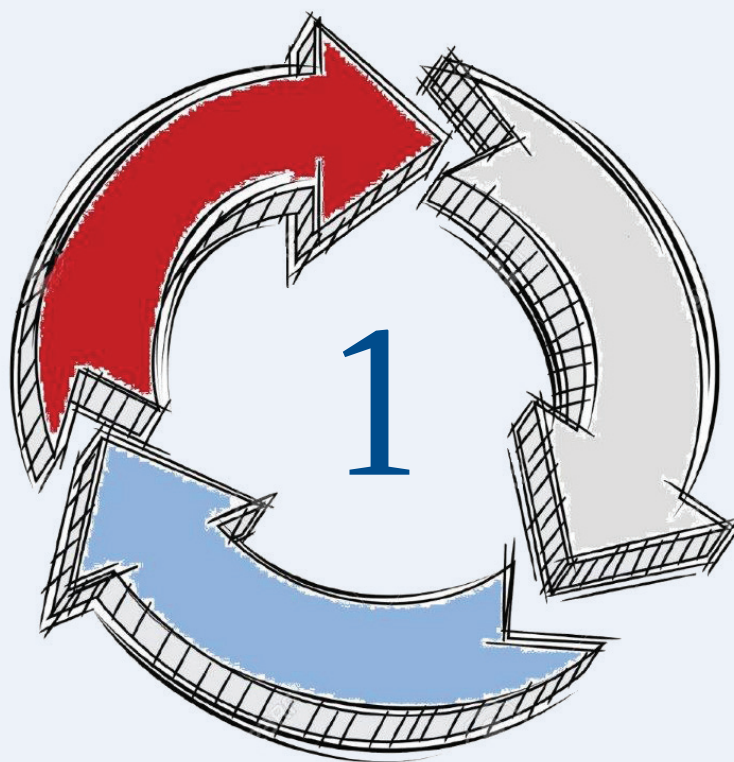
д-р Силвана Мојсовска – надворешен член

д-р Томе Неновски – надворешен член

Нашата мисија е да ги заштитиме интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнеме развојот на капитално финансираното пензиско осигурување заради посигурни пензионерски денови.

Нашата визија е да бидеме препознаени како независна, стручна и транспарентна институција која го штити и го унапредува пензискиот систем на РМ.

Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување

Пензиското осигурување, вообичаено, обезбедува заштита од ризиците: старост, инвалидност и смрт, преку серија периодични исплати (најчесто месечно) на осигурено лице до крајот на неговиот живот, или на неговото семејство. Постојат различни начини и принципи на финансирање на пензиите (фаза на акумулација на средства за пензии) и различни начини на нивна пресметка и исплата (фаза на деакумулација на средства за пензии). Начините на финансирање и исплата на пензиите во една држава зависат од структурата на пензискиот систем во таа држава, кој, пак, е директно зависен од социоекономските и демографските состојби во државата. Исто така, влијание имаат и културата на народот и неговите навики и перцепции на штедењето за пензија, на видовите пензија и на начините на исплата на пензијата. Генерално, ако се има предвид трендот на стареење на населението и сè поголемото учество на старото население во вкупното население, пензиските системи во сите земји во светот имаат сè поголема и сè поважна улога, како од аспект на заштита на населението така и од аспект на националните заштеди.

Во последните декади, пензиските системи доживуваат континуирани реформи. Како резултат на тоа, постојат различни дизајни на пензиските системи поради различните начини и принципи на финансирање на пензиите и различните начини на нивна пресметка и исплата, но сепак, основната цел на реформите е иста кај сите – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход на осигурениците по нивното пензионирање. Искуството покажува дека нема едно решение, односно еден дизајн на пензиски систем, кој одговара на сите земји, бидејќи земјите користат различни комбинации на елементи за да изградат ефективен пензиски систем, зависно од нивните економски и социјални особености.

Најчесто, постојат повеќестолбни пензиски системи со цел диверзификација на различните ризици кои влијаат на пензиските системи. Рамката за повеќестолбен систем, вообичаено, се состои од комбинација на три столба: основна пензија (како минимална заштита за сите вработени или стари лица), задолжително дополнително штедење (или државно или приватно капитално финансирано) и доброволно дополнително штедење (приватно капитално финансирано кое вклучува договори во најразлични форми). Клучниот предизвик е како да се комбинираат овие различни карактеристики во сеопфатен пензиски систем што ќе биде одржлив и доволно фер за сите генерации. За да се постигнат целите на пензиските системи – осигурување во старост, потребно е пензискиот систем да биде фискално прифатлив на краток рок, одржлив на среден и на долг рок и да обезбеди соодветни пензии.

Една од реформите, во основните пеј-ес-ју-гоу (pay-as-you-go) системи, е зголемувањето на возраста за пензионирање. Имено, во повеќето земји-членки на ОЕЦД, до средината на овој век, се очекува дека возраста за пензионирање ќе биде најмалку 65, односно 67 години, и за мажи и за жени. Друг тренд е постепено намалување на ветените пензии или промени во индексацијата на пензиите. Овие две мерки се воведуваат едновременно со поттикнувања на подолготрајно

работење, што ќе влијае на зголемување на пензиите. Секако, значајни се и напорите за зголемување на опфатот во пензискиот систем и поттикнување на редовна уплата на пензиски придонеси.

Исто така, во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирање, се засилува улогата на капитално финансирано приватно пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Така, во 18 земји-членки на ОЕЦД постојат задолжителни или делумно задолжителни приватни пензиски системи, додека во 8 земји постојат доброволни приватни пензиски системи (индивидуално или преку професионални пензиски шеми) кои имаат значителен опфат на населението. Во процесот на реформите има и движења во различни правци, така што, во последниве години, неколку земји воведоа, или одлучија да воведат, пензиски шеми со дефинирани придонеси. Пензиските шеми со дефинирани придонеси доминираат во земјите од Источна Европа, додека пензиски шеми со дефинирани пензии сè уште преовладуваат во земјите со голем професионален пензиски сектор (Обединетото Кралство и Холандија). Сепак, сè уште постои премин од пензиски шеми со дефинирани пензии кон пензиски шеми со дефинирани придонеси. Исто така, постојат и земји кои ги намалија, или речиси ги затворија, приватно управуваните шеми со дефинирани придонеси. Главен предизвик на сите видови пензиски шеми (и со дефинирани придонеси и со дефинирани пензии) е како да се „справат“ со волатилните финансиски пазари.

Генерално, пензиските планови, базирани врз индивидуални заштеди, имаат позитивни ефекти во насока на обезбедување долгорочна стабилност на пензиските системи и сигурност во остварувањето на правата од пензиско осигурување. Тоа се должи, од една страна, на тоа што се структурирани како дел од системите за социјална сигурност, со што се овозможува подобрување на квалитетот на живот по пензионирање и покривање на други ризици за време на работниот век и, од друга страна, на нивниот придонес кон развојот на пазарите на капитал, поттикнување на инвестирањето, создавањето на нови финансиски инструменти како и консолидирање на долгорочните инвестиции. Сепак, реформите не треба да запрат тука, туку, напротив, да продолжат со цел зајакнување на индивидуалните заштеди преку поттикнување на конкуренцијата, промовирање на ефикасно и флексибилно управување со портфолијата и проширување на покриеноста.

Приватните пензиски системи имаат сè поголемо значење, изразено преку опфатот на населението во нив и, секако, преку висината на средствата во нив. Вкупните приватни пензиски средства во земјите-членки на ОЕЦД, на крајот на 2014 година, изнесуваа 38 билиони УСД. Главните двигатели на приватните пензиски системи, во земјите-членки на ОЕЦД, се пензиските фондови со 25,2 билиони УСД (или 66,8% од вкупните приватни пензиски средства), потоа следуваат банките и инвестициските компании кои управуваа со 7,9 билиони УСД (или 21,0% од вкупните приватни пензиски средства), па осигурителните компании со 4,4 билиони УСД (или 11,6% од вкупните приватни пензиски средства) и резерви на работодавачи со 0,2 билиони УСД (или 0,6% од вкупните приватни пензиски средства). Притоа, важно е да се забележи дека средствата на пензиските фондови во земјите-

¹Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, ЕИОПА, Светска банка, ФИАП и ИОПС и сопствени анализи и следења

членки на ОЕЦД бележат континуиран пораст во текот на шест последователни години. По финансиската криза, средствата на пензиските фондови, во просек, се зголемија по 8,1% годишно, за последните шест години (декември 2008 - декември 2014).

Пондерираниот просек на пензиските средства, како процент од бруто-домашниот производ (БДП), во 2014 година, во земјите-членки на ОЕЦД, порасна на 84,4% од БДП, додека во избрани земји, кои не се членки на ОЕЦД, изнесува 36,4% од БДП. Овој сооднос е различен од земја до земја, но само во четири земји-членки на ОЕЦД овој процент е поголем од 100%. Холандија има највисок процент на пензиски средства од БДП, кој изнесува 159,3%. Во ниту една од избраните земји, кои не се членки на ОЕЦД, средствата на пензиските фондови не ја надминуваат големината на нивната економија. Средствата на пензиските фондови сè уште остануваат помали од една четвртина од големината на нивната економија во 21 земја-членка на ОЕЦД и 36 земји кои не се членки на ОЕЦД. Оваа појава, во некои земји, се објаснува со фактот дека капитално финансираните пензиски системи се сè уште млади. На пример, во Ерменија задолжителното уплаќање во пензиските фондови беше воведено на почетокот од 2014 година. Во други земји, ова се објаснува со ниското ниво на придонеси како процент од БДП (што се должи на ниските стапки на придонес и/или на малата покриеност). Всушност, некои земји како Австрија, Белгија, Германија, Италија, Словенија или Шпанија, имаат ниво на придонеси помало од 1% од БДП, за разлика од нивото на придонеси од 7,5% од БДП во Австралија, 5% во Холандија и 8,1% во Швајцарија.

Растот на пензиските средства во 2014 година беше потпомогнат од позитивни инвестициски приноси. Сите земји-членки на ОЕЦД, во 2014 година, забележаа позитивни реални инвестициски приноси, нето од трошоците за управување, почнувајќи од 1,2% во Чешка до 16,7% во Данска. Пондерираниот просек на реалните приноси во земјите-членки на ОЕЦД, во 2014 година, изнесува 5,0%. Исто така, и пензиските фондови во земјите кои не се членки на ОЕЦД забележаа позитивни приноси, но пониски во споредба со пензиските фондови во земјите-членки на ОЕЦД и во просек изнесуваа 1,2%. Реалниот нето-инвестициски принос на пензиските фондови, во последните 5 и 10 години, исто така, беше позитивен во поголемиот број земји-членки на ОЕЦД и земји кои не се членки на ОЕЦД.

Пензиските фондови, главно, беа инвестирани во традиционални класи на средства. Пензиските фондови, во земјите-членки на ОЕЦД, во просек, во 2014 година, 23,8% од нивните средства ги инвестирале во акции, 51,3% во обврзници и записи и 9,6% во парични средства и депозити. Затоа, вкупната распределба на класи на средства, која се смета за „традиционална“, во просек, изнесува 84,7%. Пензиските фондови, во земјите кои не се членки на ОЕЦД, се наклонети кон традиционалните класи на средства малку повеќе од пензиските фондови во земјите-членки на ОЕЦД (во просек, 89,6% од средствата се инвестирани во традиционални класи на средства).

Пензиските фондови од 2008 година бележат раст, но сепак, моменталната економска средина со низок раст, ниска инфлација и ниски каматни стапки, претставуваат предизвик за пензиските системи. Моменталната економска средина на продолжен период на ниски каматни стапки влијае и на

пензиските фондови со дефинирани пензии и на пензиските фондови со дефинирани придонеси. Ниските каматни стапки може да имаат негативно влијание врз солвентноста на пензиските планови со дефинирани пензии, бидејќи приносите на долгорочните државни обврзници влијаат на средствата, но и на обврските, преку пресметката на сегашната вредност на идните ветени пензии. Ниските каматни стапки кај пензиските планови со дефинирани придонеси може да влијаат на акумулираните средства за финансирање на пензијата како и на цените на анuitетите.

И оваа година, во фокусот на дискусиите поврзани со приватните капитално финансирани пензиски системи е подобрувањето на нивните инвестициски резултати. Пензиските фондови применуваа најразлични начини за „попрага по принос“. Некои од нив ги насочија инвестициите од обврзници и записи кон акции, од традиционални кон нетрадиционални инвестиции и ги зголемија инвестициите во странство. Додека пензиските фондови во малите пензиски пазари ги фаворизираа акциите, пензиските фондови во поголемите пензиски пазари покажаа зголемен интерес за алтернативни класи на средства, како на пример, приватни фондови во Бразил, недвижен имот во Канада и деривативни инструменти во Обединетото Кралство. Инвестирањето во странство е уште еден начин на пензиските фондови за „попрага по принос“, како на пример, во Чиле. Токму затоа, регулаторите и креаторите на политиките треба да бидат свесни за сите можни начини за „попрага по принос“ кои може да се преземат за да би се детектирале евентуални чекори кон прекумерно изложување на ризик. Во таа насока, ИОПС посвети внимание на супервизијата на управувањето со инвестиции, вклучувајќи и нетрадиционални инвестиции, инфраструктура и долгорочни инвестиции од страна на пензиските фондови со цел да се соберат и да се опишат супервизорските практики и искуства во надгледувањето и супервизијата на процесите за управување со инвестиции, вклучувајќи ги и нетрадиционалните инвестиции. Исто така, и ОЕЦД советуваат дека во пензиските системи со дефинирани придонеси особено треба да се посвети внимание на инвестицискиот ризик. Следствено, јасна цел за креаторите на политиката треба да биде подобрување на дизајнот на стандардните инвестициски стратегии, така што инвестицискиот ризик ќе се намалува како што осигуреникот се приближува кон пензионирање. Овие инвестициски стратегии поврзани со животниот циклус треба внимателно да се регулираат за да им се обезбедат на осигурениците доволно диверзификација и заштита од шокови на пазарот во старост. Во таа насока, актуелна тема во пензиското опкружување беа и мултифондовите, вклучувајќи го и дизајнирањето на мултифондовите, односно портфолијата кои се избираат автоматски, доколку членот сам не избере конкретен фонд, односно портфолио.

Во 2015 година, особено внимание во дискусиите на светско ниво, повторно се посветува на исплатата на акумулираните средства, при што кај помладите пензиски системи акцент се става на дизајнирање на фазата на исплата од пензиските системи и на видовите на исплати, додека кај позрелите пензиски системи, акцент се става на соодветноста на изборот на вид пензија и ризикот од долговечност. Фазите на исплата на пензија, најчесто ги вклучуваат програмираните повлекувања и доживотните анuitети, или нивна комбинација, при што изборот е оставен на членот.

Затоа, пензиските супервизори посветуваат големо внимание и истакнуваат дека мора да се води грижа дали осигурениците ги добиваат потребните информации и соодветната помош за да ја направат правилната одлука. Според истражувањата на ЕИОПА за постојните практики, во оваа фаза, во поголем дел од земјите, друштвата испраќаат информации за правата на членовите, кога ќе се пензионираат или неколку месеци пред пензионирање. Во други земји (Естонија, Латвија, Обединетото Кралство), пак, постои практика на советодавни веб-страници за исплатите на пензии, каде што осигурениците пред пензионирање можат да најдат совети почнувајќи од наједноставни описи на опциите за пензиски производи и нивните разлики до можноста за проверка на приближен износ на месечна пензија. Пензиските фондови, пак, од кои се врши исплатата на програмираните повлекувања, и осигурителните компании, кои продаваат пензиски анuitети, се соочуваат со ризикот од долговечност на нивните членови односно осигуреници. Токму затоа, ризикот од долговечност и анализата на смртноста се, исто така, мошне актуелни теми на светско ниво. Врз основа на анализи, ИОПС препорачува воспоставување регулатива која ќе го поткрепи успешното управување со ризикот од долговечност, односно регулатива што ќе обезбеди користење на соодветни таблици на смртност (од страна на пензиските фондови и осигурителни компании) кои ќе ги земат предвид очекуваните идни подобрувања на смртноста, ќе бидат редовно ажурирани и ќе ја рефлектираат смртноста на релевантната популација.

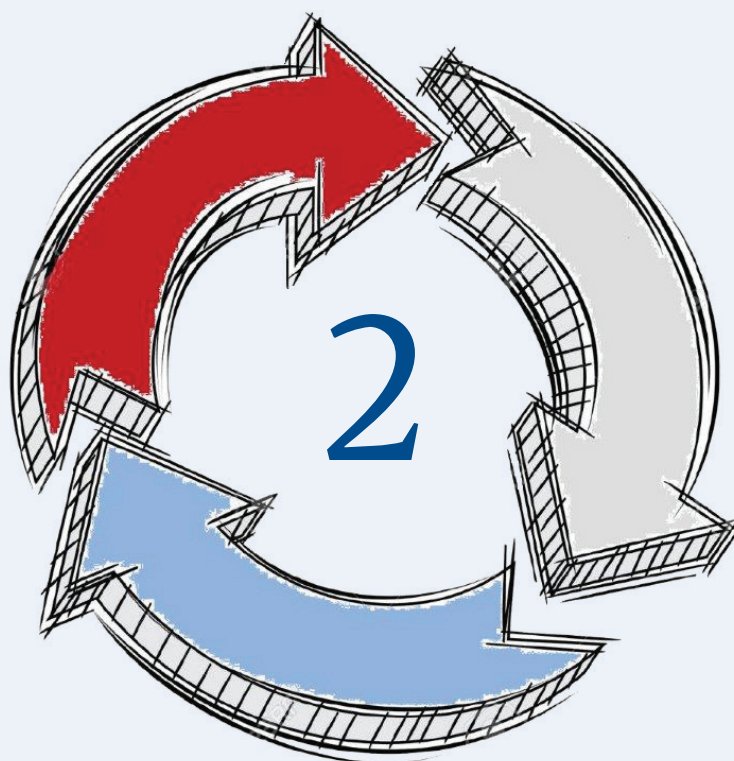
Во 2015 година, ИОПС и ИАА (International actuarial association) посветија внимание и на улогата на актуарските пресметки и мислења во пензиската супервизија. Актуарските пресметки и мислења ни даваат информација која најчесто се смета за многу важна за управувањето со ризик и управувањето со пензиските фондови. Токму поради тоа, меѓу другото, управувачите на пензиските фондови вообичаено ги користат актуарските пресметки при донесувањето на одлуки за финансирање или за инвестирање и, секако, во оценувањето на изложеност на ризикот. Актуарските пресметки и мислења кај пензиските планови со дефинирани придонеси се особено важни кај пензиските планови кои имаат гарантирани приноси, потоа се особено важни при определување на табелиците на смртност, каматните стапки и користењето на формули при пресметките на пензиите, како и при пресметувањето и разбирањето на очекуваната вредност на идната пензија. Затоа, актуарските пресметки имаат значајна улога во работењето и, секако, и во супервизијата на пензиските фондови. Кај сите типови на пензиски планови (со дефинирани пензии, дефинирани придонеси и хибридни пензиски планови), најважната функција на актуарите за супервизорите е да обезбедат сигурност дека фондот е финансиски здрав и работи соодветно.

Прашањето за пензиска едукација е од особено значење за индивидуално финансираните програми, во кои членовите имаат право и слобода да направат одлуки, во сите фази на пензиско штедење – зачленување, акумулација и исплата. Поради реалокација на ризиците и на одговорностите помеѓу организаторите на пензиските шеми и членовите, сега, членовите носат поголем ризик и одлуките кои ги носат, директно им влијаат на потенцијалните пензии. Оттука, потенцијалните членови и потенцијалните пензионери мораат да ја разберат важноста на системот, воопшто, како и нивната лична улога преку носењето на одлуките. Членовите

треба да знаат како да го направат вистинскиот избор, во согласност со своите очекувани потреби во иднина и со своето прифатливо ниво на ризик. Но, за жал, постои генерална согласност за ограничената финансиска и пензиска култура на просечен член на пензиски систем, во контекст на зголемена индивидуална одговорност. Решението на овие прашања треба да биде долгорочно, да вклучува систематски напори од страна на пензиските друштва и од надлежните органи за подобрување на пензиската едукација и култура. Токму затоа и во изминатата година една од актуелните теми на ОЕЦД и ИОПС е и заштитата на потрошувачите на финансиски услуги и пензиска и финансиска едукација воопшто. ОЕЦД е максимално посветена на финансиската едукација преку работата на INFE (International Network on Financial Education) како и на заштитата на потрошувачите на пензиски услуги, потпирајќи се на високи принципи за заштита на потрошувачите на финансиските услуги, вклучувајќи ги двата клучни принципа за пензиите како финансиска услуга (Обелоденување и транспарентност и Постапување со жалби и надомест на штета). Главната цел на оваа иницијатива на ИОПС е да се постават принципи, или добри практики, на супервизорски активности, во полето на заштита на потрошувачи во пензиските системи. И супервизорите, на најразлични начини, се вклучуваат во обезбедувањето на пензиската едукација на сегашните и на идните членови со цел објаснување и градење доверба во пензискиот систем, охрабрување на лицата да штедат повеќе и на подолг рок, помош и совет за подобри инвестициски одлуки, итн. Во Холандија, се организираат денови на пензијата, кои вклучуваат 250 засегнати страни во пензискиот систем за подигнување на свеста за пензијата и на работодавците и на вработените, во голем број на земји се доставуваат информации за личната пензиска состојба во стандардизирана форма за јавните и приватните пензии (Данска, Естонија, Холандија, Шведска итн.), во Нов Зеланд постои електронска можност за споредба на фондовите врз основа на ризик, надоместоци, минати приноси и услуги кои се нудат, во Австралија постои можност за бесплатна едукација која ќе им помогне на луѓето да се информираат пред да донесат инвестициски и финансиски одлуки, итн.

Супервизијата заснована на оцена на ризиците е континуирано актуелна тема на ИОПС неколку години по ред, па така, и во текот на 2015 година. Пензиските супервизори низ светот ги следат финансиските сектори и се движат кон пристап за супервизија, заснован на оцена и на контрола на ризиците, со цел проактивно дејствување и превенирање на најголемите ризици. Ова претставува процес кој вклучува идентификување на потенцијалните ризици со кои се соочуваат пензиските фондови, или планови, проценување на тие ризици и на потенцијалните негативни финансиски влијанија врз членовите на пензискиот фонд и преземање мерки за ублажување или за отстранување на ефектите од овие ризици. Една од главните цели на супервизијата, заснована на оцена на ризиците, е да обезбеди правилно управување со ризиците на институционално ниво, земајќи ги предвид и квалитетот на управувањето со ризиците и точноста на процената на ризиците. И покрај специфичните ситуации во пристапот за супервизија, кај секоја земја поединечно, ОЕЦД и ИОПС сметаат дека можат да се воспостават општи добри практики за управување со ризиците кај пензиските фондови, кои ќе бидат од голема помош за супервизорите на пензиските системи.

Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија

2.1 Опис на пензискиот систем

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување

2.1 Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Македонија и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациска солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб)

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2 000 година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти, кои го уредуваат пензискиот систем во РМ. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Закон за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и поголем број подзаконски акти кои ја доразработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во РМ има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социоекономските промени во РМ, на почетокот на 90-тите години, имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од недоволните движења во стопанството кои влијаеја врз намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и зголемување на бројот на пензионерите, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор, кој има силно влијание врз пензискиот систем, е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на старите лица во вкупното население е сè поголемо.

Проекциите на Актуарската единица при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (Фондот на ПИОМ), покажуваат дека овој тренд ќе продолжи и во иднина. Како вообичаен индикатор за стареењето на населението се користи соодносот на старото население (на возраст над 65 години) со работоспособното население (на возраст од 18 до 64 години). На графикон 2.1 е прикажан бројот на овие

две групи население и соодносот меѓу нив. Може да се забележи дека се очекува соодносот на овие две групи население да порасне, од сегашните 19,45% на 49,74% во 2060-тата година и да опаѓа до 42,28% во 2080-тата година, што значи дека, на долг рок, околу една половина од населението над 18 години ќе биде старо население.

Графикон 2.1. Сооднос на старото население со работоспособното население

Извор: ФПИОМ – Извештај за пензискиот систем во Република Македонија со актуарски проекции (декември, 2015 година)

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на ПИОМ, на долг рок, односно, без реформи, системот би функционирал со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведо тристолбен пензиски систем, со комбиниран начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принцип на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб се новост во системот и значат воспоставување капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на принцип на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, во зависност од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосна пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надомест за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Реформата на пензискиот систем и воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем од јавно, тековно финансирано и приватно, капитално финансирано пензиско осигурување во РМ,

се очекува да се обезбедат долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори со што се врши поделба на ризиците. Во исто време, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем, како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од претходно постојното тековно финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување, секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедува тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање на средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што, на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е тоа што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важни обележја на капитално финансираното пензиско осигурување се правото на личен избор и иницијативата на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени лица имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавец, или од здружение на граѓани.

Преносливоста (портабилноста) на средствата е, исто така, значајно право во еден систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови, на задолжителен или на доброволен пензиски фонд, имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд, при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право, при премин кај друг осигурител, да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новост во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно, да ги информираат, во писмена форма, членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд, за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, со доставување на т.н. „зелен плик“, со извештај за пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и за остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување

Институции кои учествуваат во реформираниот пензиски систем се:

- Министерство за труд и социјална политика – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување

- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување.

- Пензиско друштво – акционерско друштво основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформираниот пензиски систем има можност за основање на три вида друштва:

- о Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.

- Чувар на имотот на пензиски фонд – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.

- Управа за јавни приходи (УЈП) – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.

- Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (ФПИОМ) – врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб.

МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да ги штити интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови, да ја јакне свеста на јавноста за карактеристиките на ова осигурување и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС иницира и донесува прописи и акти, издава дозволи за пензиски друштва и одобрувања за управување со пензиски фондови, со право на повлекување, врши теренска и вонтеренска контрола на пензиските друштва, на пензиските фондови и на чуварите на имот, спроведува испити и регистрација на агенти, врши проактивна проверка на активностите на пензиските друштва итн. За својата работа одговара пред Собранието на Република Македонија. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, кој се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови. За 2015

година овој процент изнесуваше 0,8%. Значи, МАПАС е регулаторно тело кое врши супервизија на најзначајниот сегмент од финансискиот пазар, секторот пензиски фондови, од причина што овој сегмент од финансискиот пазар е втор по големина и зафаќа над 7% од бруто-домашниот производ, со тенденција на континуиран пораст.

Пензиско друштво е акционерско друштво, кое се основа и работи во согласност со Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување или Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Пензиско друштво се основа врз основа на дозвола од МАПАС и управува со пензиски фонд врз основа на одобрение за управување со пензиски фонд. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и управува со задолжителни и со доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РМ, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законски и подзаконски акти, редовно известување на членовите, на јавноста и МАПАС, исплата на програмирани повлекувања на пензионираните членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираните членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, во согласност со закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.6 и 6.7).

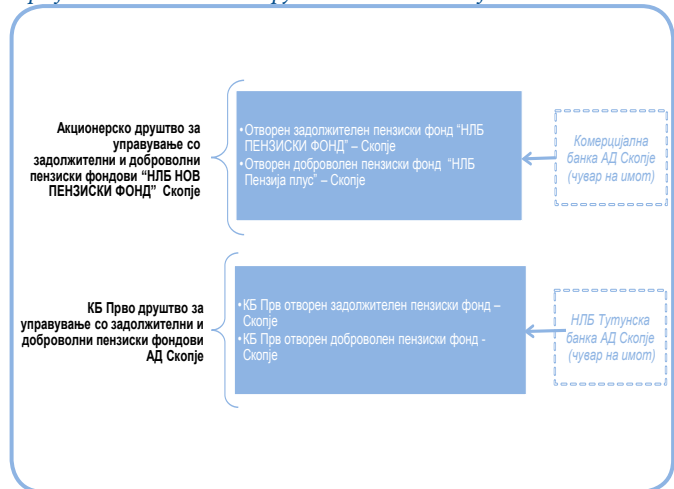
Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и работи во согласност со Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираниите членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси, уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираниите членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионирани членови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името на, доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005-тата година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобренија за управување со доброволен пензиски фонд. Денес, во РМ, постојат две пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд² како што е прикажано на графикон 2.2.

Двете пензиски друштва имаат комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери, како што е прикажано на графикон 2.3.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка - чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигнат висок степен на сигурност на средствата и

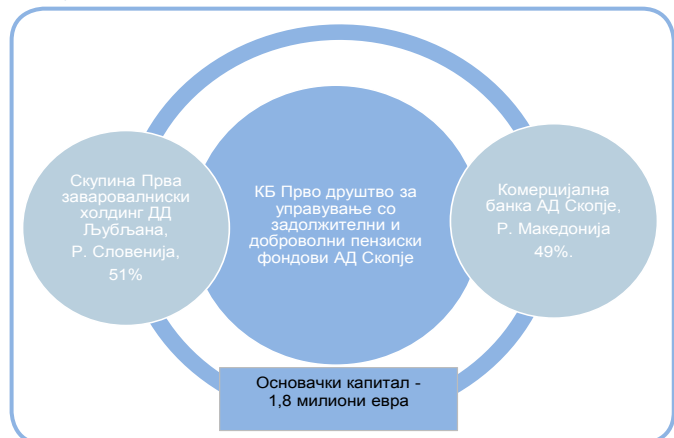
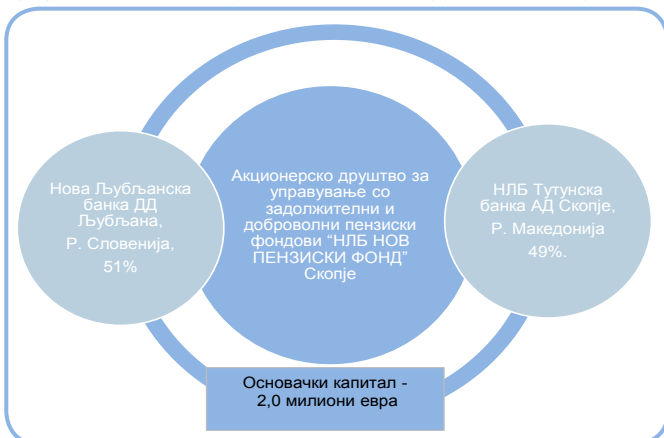
Графикон 2.2. Пензиски друштва и пензиски фондови во Р.М.

дополнителна контрола на трансакциите со средствата на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови, ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото има склучено договори за чување на имотот на пензиските фондови. Двете пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за двата пензиски фонда со кои тие управуваат, како што е прикажано на графикон 2.2. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплатуваат надоместок од пензиските друштва. Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови, во зависност од големината на средствата, во согласност со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Во Табела 1.1 е даден преглед на надоместоците што ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва во 2015 година.

²Во понатамошниот текст, за имињата на пензиските друштва, на задолжителните и доброволните пензиски фондови, ќе се користат следните кратенки: НЛБ за Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови „НЛБ Нов пензиски фонд“ – Скопје, КБ Прво за КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје, НЛБз за Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ пензиски фонд“ Скопје, КБПз за КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје, НЛБд за Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ Скопје и КБПд за КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје.

Графикон 2.3. Акционери на пензиските друштва во Република Македонија.

Табела 1.1 Надоместоци кои ги наплаќаат чуварите на имот од пензиските друштва за чување на имот на пензиските фондови

За задолжителни пензиски фондови	Износ	За вредност на средствата (во милиони евра)	Датум на промена
НЛБ Тутунска банка АД Скопје, како чувар на имот на КБПз	0,081%	до 100	10 јануари 2014 г.
	0,076%	над 100 до 200	
	0,070%	над 200 до 300	
	0,066%	над 300 до 400	
	0,059%	над 400 до 500	
	0,055%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600	
	0,081%	до 100	2 јули 2015 г.
	0,076%	над 100 до 200	
	0,070%	над 200 до 300	
	0,066%	над 300 до 400	
	0,059%	над 400 до 500	
	0,055%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
Комерцијална банка АД Скопје, како чувар на имот на НЛБз	0,046%	над 700 до 800	24 февруари 2014 г.
	0,040%	над 800 до 900	
	0,035%	над 900 до 1000	
	0,033%	над 1000	
	0,092%	до 100	
	0,087%	над 100 до 200	
	0,081%	над 200 до 300	
	0,077%	над 300 до 400	12 јули 2015 г.
	0,070%	над 400 до 500	
	0,066%	над 500 до 600	
	0,064%	над 600	
	0,092%	до 100	
	0,087%	над 100 до 200	
	0,077%	над 200 до 300	
	0,070%	над 300 до 400	
За доброволни пензиски фондови	0,064%	над 400 до 500	21 декември 2009 г.
	0,060%	над 500 до 600	
	0,053%	над 600 до 700	
	0,046%	над 700 до 800	
	0,042%	над 800 до 900	
	0,034%	над 900	
	0,25%	до 50	15 јули 2009 г.
	0,20%	над 50	
	0,25%	до 50	
	0,20%	над 50	

Измени и дополнувања на законските
и подзаконските акти кои го уредуваат
капитално финансираното пензиско
осигурување

Во текот на 2015-тата година, извршена е една измена на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и една измена на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансираното пензиско осигурување. Од друга страна, во текот на 2015-тата година, Советот на експерти на МАПАС донесе 5 правилници, односно измени на правилници, кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и 8 правилници, односно измени на правилници, кои се однесуваат на работењето на МАПАС.

Со измените и дополнувањата на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување, во август 2015-тата година, се изврши усогласување на овој закон со Законот за прекршоци. Со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, во ноември 2015 година, се изврши усогласување на овој закон со Законот за прекршоци и истовремено беа дополнети и прецизирани некои одредби поврзани со испитот за агенти.

Во текот на 2015 година, МАПАС изготви измени и дополнувања на постојните подзаконски акти кои се однесуваат на задолжителното и на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начинот на известување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување од страна на пензиско друштво;
2. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начин на вршење контрола;
3. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови;
4. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начинот и постапката на пренос на средствата во Фондот на ПИОМ и
5. Правилник за измена на Правилникот за индивидуални сметки.

Измените на правилниците беа извршени заради прецизирање на одредени постапки. Дел од измените на правилниците беа извршени заради воспоставување механизми за контрола за спречување перење пари и финансирање тероризам, во согласност со препораките од Извештајот од четвртиот круг на евалуација на системот за спречување на перење пари и финансирање тероризам во РМ, во согласност со кои се воведо обврска на пензиското друштво за доставување извештаи за сомнителни уплати во доброволен пензиски фонд до МАПАС и се прошири предметот на институционална контрола на пензиско друштво, со контрола над спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и се воведо водење на евиденција и статистика од извршената контрола, над спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам. Позначајни промени се извршија и во правилникот со кој се уредуваат начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови, при што на пензиското друштво му се определи обврска во материјалите за маркетинг, во хартиена и електронска форма да се објавува и информација за МАПАС и се изврши и дополнување на обрасците за извештаите за пензиска заштеда со информација за ажурирање на податоците за членовите на пензиските фондови како и технички промени, во насока на подобро разбирање на извештаите од страна членовите на пензиските фондови и нивна поголема прегледност. Исто така, беа извршени и промени на правилници заради потребата да се поедностави, да се забрза и да се прецизира постапката за исплата на наследници по смрт на членови на задолжителен пензиски фонд.

Во текот на 2015 година, МАПАС го изготви и го донесе и следното упатство:

1. Техничко упатство за дефинирање на формати на податоци и размена на датотеки во доброволно капитално финансирано пензиско осигурување.

Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2015 г.

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

4.4 Индикатори

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2015 г.

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи во согласност со Законот за трговски друштва, Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво и со Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на двете пензиски друштва, заклучно со 31.12.2015 година.

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, пензиските друштва имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на двете пензиски друштва за 2015 година се дадени во табела 4.1.

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2015 г.

во денари

Основ	НЛБ		КБ Прво	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	78.559.532	42,76%	87.655.610	42,88%
Надоместок од средства	82.220.841	44,75%	95.169.780	46,55%
Надоместок од премин	920	0,001%	923	0,000%
Вкупно приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд	160.781.293	87,50%	182.826.313	89,43%
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	2.363.380	1,29%	3.281.635	1,61%
Надоместок од средства	3.386.320	1,84%	2.922.610	1,43%
Надоместок од премин	0	0,00%	0	0,00%
Вкупно приходи од управување со доброволниот пензиски фонд	5.749.700	3,13%	6.204.245	3,03%
Финансиски приходи	16.413.847	8,93%	15.410.522	7,54%
Останати приходи на друштвото	796.503	0,43%	948	0,00%
Вкупно приходи	183.741.343	100,00%	204.442.028	100,00%

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2015 г.*

Основ	НЛБ		КБ Прво	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	331.100	0,27%	400.545	0,35%
Трошоци за маркетинг	6.789.492	5,61%	8.802.226	7,62%
Трошоци за трансакции	498.638	0,41%	777.642	0,67%
Трошоци за МАПАС	19.466.644	16,07%	21.699.589	18,78%
Трошоци за чувар на имот	13.406.101	11,07%	13.212.913	11,44%
Останати трошоци од управување со фондот	1.168.363	0,96%	1.369.581	1,19%
Вкупно трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд	41.660.338	34,40%	46.262.496	40,04%

Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	2.290.493	1,89%	231.288	0,20%
Трошоци за маркетинг	1.095.102	0,90%	894.497	0,77%
Трошоци за трансакции	160.657	0,13%	472.881	0,41%
Трошоци за МАПАС	712.414	0,59%	1.024.275	0,89%
Трошоци за чувар на имот	710.377	0,59%	816.316	0,71%
Останати трошоци од управување со фондот	60.407	0,05%	314.998	0,27%
Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд	5.029.450	4,15%	3.754.255	3,25%
Трошоци од управување со друштвото				
Плати и надоместоци за вработените	48.038.195	39,66%	35.313.019	30,56%
Трошоци за услуги	13.406.805	11,07%	7.120.689	6,16%
Трошоци за сировини и други материјали	1.423.134	1,17%	1.637.131	1,42%
Амортизација	2.602.032	2,15%	3.700.484	3,20%
Финансиски расходи	1.061.360	0,88%	61.133	0,05%
Останати трошоци од работењето	7.519.318	6,21%	17.695.601	15,31%
Резервирања за трошоци и ризици	378.621	0,31%	0	0,00%
Вкупно трошоци од управување со друштвото	74.429.465	61,45%	65.528.057	56,71%
Вкупно трошоци	121.119.253	100,00%	115.544.808	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот односно во доброволниот пензиски фонд..

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за процена на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот и за покривање трошоци поврзани со работењето на пензиските друштва. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на двете пензиски друштва, во 2015 година, се прикажани во табела 4.2.

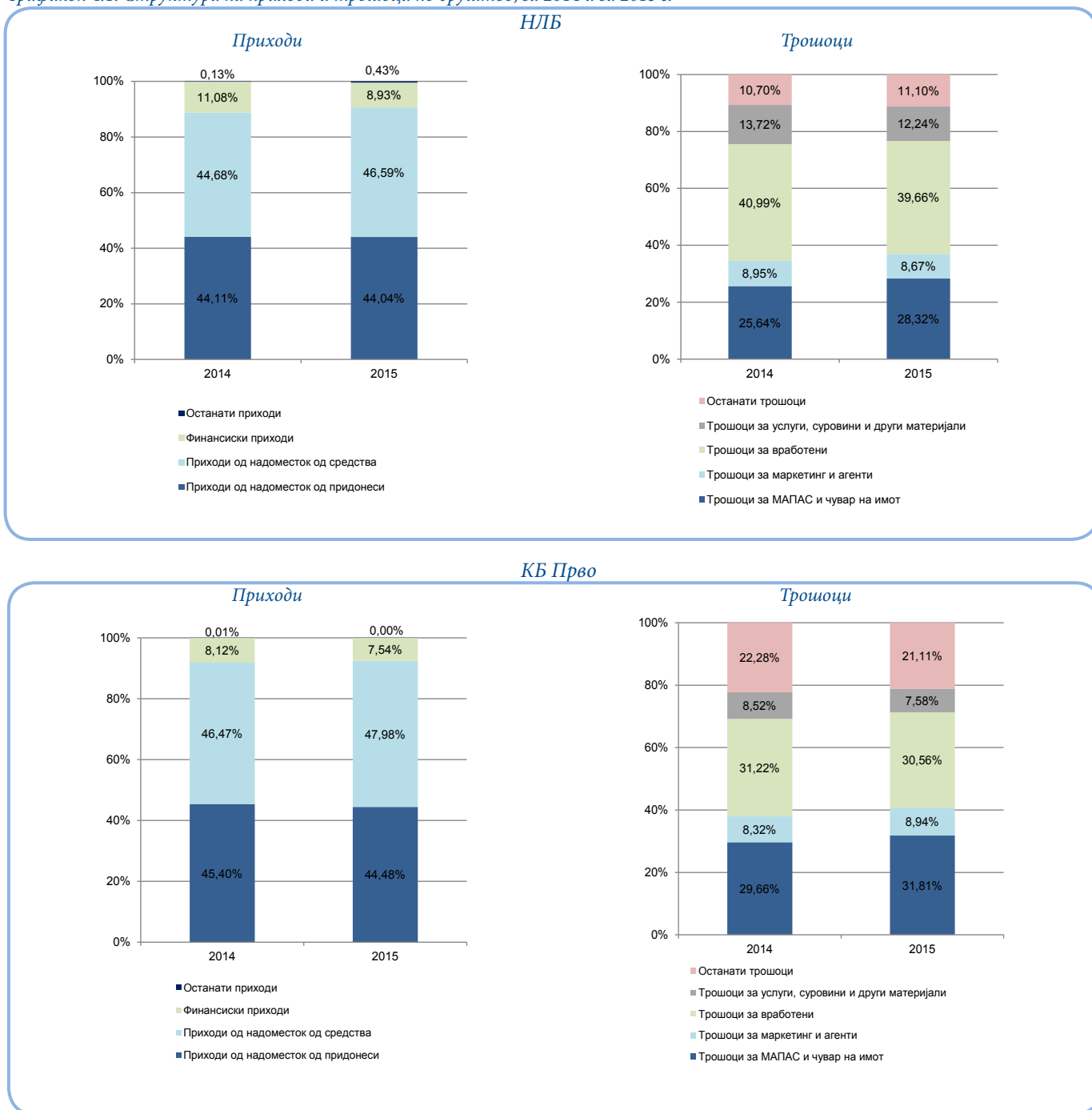
Во рамките на приходната страна и кај двете пензиски друштва се забележува пораст на вкупните приходи во однос на 2014 година и тоа од околу 7% кај НЛБ и околу 8% кај КБ Прво. Притоа, најголем дел од приходите на пензиските друштва, во 2015 година, потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови³ (околу 47% кај НЛБ и 48% кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси во задолжителните и во доброволните пензиски фондови (околу 44% кај НЛБ и 44,5% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоци од придонеси, во вкупните приходи кај НЛБ, останало скоро на исто ниво, додека кај КБ Прво се намалило за околу 1 процентен поен, додека процентното учество на приходите од

надоместок од средства се зголемило за околу 2 процентни поени кај НЛБ и за околу 1,5 процентни поени кај КБ Прво. Процентното учество на финансиските приходи и останатите приходи на друштвата бележи намалување од 2 процентни поени кај НЛБ и од 0,6 процентни поени кај КБ Прво.

Во рамките на расходната страна и кај двете пензиски друштва се забележува пораст на вкупните трошоци во однос на 2014 година и тоа од околу 7% кај НЛБ и околу 10% кај КБ Прво. Притоа, најголеми трошоци пензиските друштва имаат за работењето на друштвото (околу 61% кај НЛБ и 57% кај КБ Прво), во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци на работењето. Во споредба со претходната година, процентното учество на платите во вкупните трошоци бележи благо намалување од околу 1 процентен поен кај НЛБ и околу 0,7 процентни поени кај КБ Прво. Во текот на 2015 година, учеството на останатите трошоци на друштвата, во вкупните трошоци, во однос на претходната година, останува речиси на исто ниво кај НЛБ и бележи намалување кај КБ Прво. Останатиот дел од трошоците се однесува на трошоците за управување со пензиските фондови (околу 39% кај НЛБ и 43% кај КБ Прво). Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 9% кај двете пензиски друштва, што во споредба со претходната година значи дека кај НЛБ останале на речиси исто ниво, додека кај КБ Прво бележат благо зголемување. Околу 28% од трошоците кај НЛБ и 32% од трошоците кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС и за чуварите на имот.

³Приходите од надоместоците од придонеси и приходите од надоместоците од средства на доброволните пензиски фондови се во просек околу 1,5% од вкупните приходи и кај двете пензиски друштва

Графикон 4.1. Структура на приходи и трошоци по друштво, за 2014 и за 2015 г.

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

Двете пензиски друштва, во 2015 година, остварија позитивен финансиски резултат. Подетални податоци за финансискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Двете пензиски друштва ја завршија 2015 година со нето-добивка (добивка по оданочување). КБ Прво има остварено поголема нето-добивка од НЛБ, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има повисоки приходи од НЛБ, а воедно има и помалку трошоци за

2015 година. И двете пензиски друштва, во 2015 година, бележат пораст на нето-добивката за 7% во споредба со нето-добивката остварена во 2014 година. Исто така, двете пензиски друштва остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, НЛБ, во износ од околу 56 милиони денари и КБ Прво, во износ од околу 80 милиони денари. Акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2015 година) на НЛБ изнесува околу 155 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 167 милиони денари.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2015 г.

Опис*	НЛБ	КБ Прво
Добивка (за 2015 г.)	62.622.090	88.897.220
Добивка по оданочување (за 2015 г.)	55.941.001	79.648.789
Вонредни расходи	0	0
Нето добивка (за 2015 г.)	55.941.001	79.648.789
Друга сеопфатна добивка**	-247.000	0
Вкупна сеопфатна добивка***	55.694.001	79.648.789
Акумулирана добивка (заклучно со 31.12.2015 г.)	154.985.519	167.049.171

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од Ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2015 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и за членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Двете постојни пензиски друштва треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на РМ. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината во согласност со законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел зголемување на финансиската сила на пензиските друштва, не се

дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на РМ и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно, во секое време, да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно, во секое време, да одржува сопствени средства во износ не помал од една половина од износот на основната главнина

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

во денари

Опис	НЛБ	КБ Прво
Главнина и резерви	357.460.821	379.248.788
Основна главнина	130.001.478	110.459.024
Вишок главнина над законски утврден минимум	21,08%	28,46%
Сопствени средства*	326.825.600	349.561.648
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	121,41%	136,81%

* Сопствени средства се пресметуваат во согласност со Правилник за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво.

** Во согласност со законската обврска, КБ Прво, од јануари 2015 година, и НЛБ, од октомври 2015 година, се должни да одржуваат зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 4,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управуваат, ја надминува висината од 300 милиони евра.

4.4 Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член, како и коефициентот за ефикасност. Во Табела 4.5, се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на двете пензиски друштва за 2015 година.

Од анализата на индикаторите за приходи и расходи по член, може да се забележи дека просечните приходи по член кај КБ Прво се поголеми за околу 18 денари, додека просечните расходи по член се поголеми кај НЛБ за околу 53 денари. Во споредба со 2014 година, кај двете друштва просечните приходи по член се зголемиле и тоа, околу 3% кај НЛБ и околу 7% кај КБ Прво. Исто така, во споредба со 2014 година и просечните расходи по член се зголемиле кај двете пензиски друштва и тоа, околу 3% кај НЛБ и нешто повеќе кај КБ Прво

или околу 13%. Притоа, кај НЛБ има пораст на добивката по член за околу 3% во однос на 2014-тата година, додека кај КБ Прво добивката по член бележи пад за околу 2% во однос на 2014 година. Исто така, се забележува дека коефициентот за ефикасност кај НЛБ останува на приближно исто ниво во однос на 2014 година, додека кај КБ Прво благо се зголемува за околу 1%.

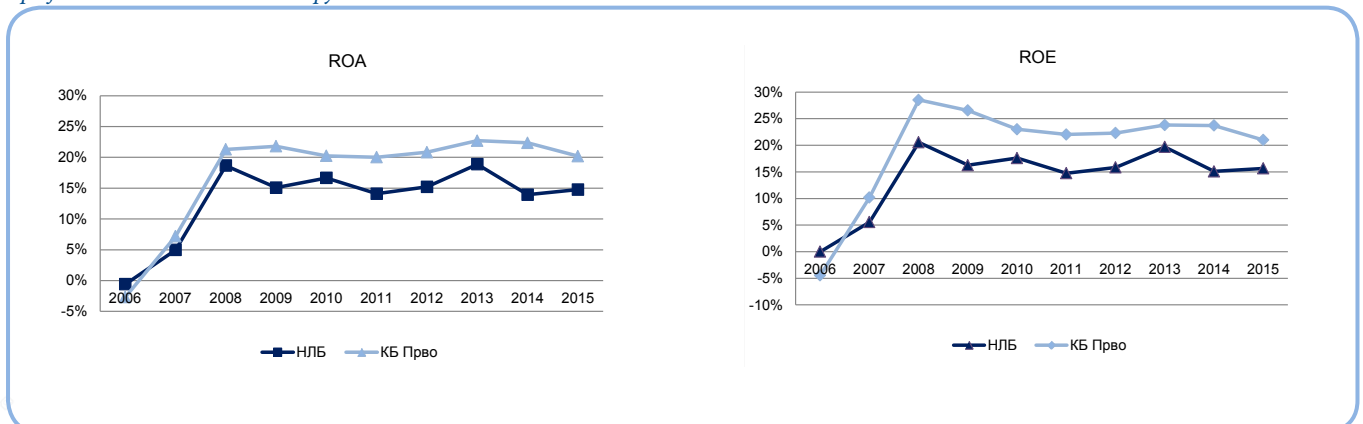
На графикон 4.2 е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето-добивка/вкупно средства) и ROE (нето-добивка/капитал) споредбено за двете пензиски друштва, за период од 2006 до 2015 година. Може да се забележи дека во 2015 година КБ Прво има пониски стапки на поврат на средствата и на капиталот во однос на 2014 година, додека кај НЛБ стапките на поврат на средствата и на капиталот се скоро на исто ниво како во 2014 година.

Табела 4.5. Индикатори

во денари

Опис	НЛБ	КБ Прво
Индикатори за приходи и расходи по член		
Просечни приходи по член	948,64	966,18
Просечни расходи по член	625,33	572,40
Добивка по член	323,31	393,78
Индикатори за ефикасност		
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	65,92%	56,52%

Графикон 4.2. ROA и ROE по друштво и по години

Информации за задолжителните пензиски фондови

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

Еден осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

- 1) со потпишување на договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови кој го води МАПАС,
- 2) со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на МАПАС, во соработка со Фондот на ПИОМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Постојат две глобални категории на осигуреници за зачленување во вториот столб:

- Задолжителни членови – осигурениците кои се вработиле, односно пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година,
- Доброволни членови – осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година.

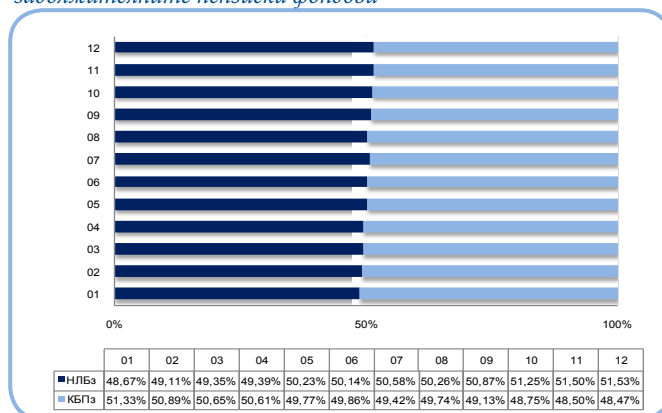
Осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) и индивидуалните земјоделци“, не можат да бидат членови на вториот столб. По исклучок, доколку лицата, кои припаѓале на горенаведените категории, го променат статусот на осигуреник од глава VII, или статусот на индивидуален земјоделец, може, во рок од една година од промената, да се зачленат во вториот столб, по сопствен избор. Исто така, лицата кои веќе се вклучиле во вториот столб, а потоа го менуваат статусот и стануваат припадници на горенаведените категории, имаат право да се вратат во едностволбниот систем, во рок од една година од промената на статусот.

Зачленувањето во вториот столб започна на 20 септември 2005 година. Доброволните членови можеа својот избор да го направат до 31 декември 2005 година. Задолжителните членови се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. МАПАС, односно Фондот на ПИОМ, времено ги распределуваат овие осигуреници во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, од моментот на нивното вработување, со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие

осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој претходно биле времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времена распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот кој го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, при што поголемо влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот (30%).⁴ Пондерите кои се користени за распределба на осигурениците во задолжителните пензиски фондови, во текот на 2015 година, се прикажани на графикон 5.1.

Графикон 5.1. Пондер за распределба на членови во задолжителните пензиски фондови

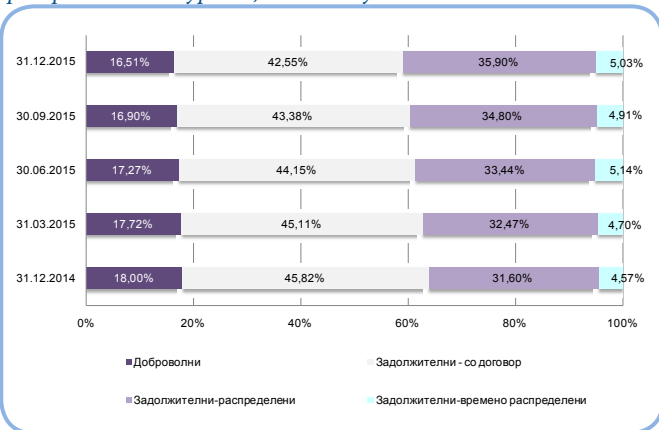

Како во претходните години така и во текот на 2015 година, бројот на распределени членови помеѓу двата задолжителни пензиски фонда е приближно ист, затоа што вредноста на двата пондера се движи околу 50% (во првите четири месеци вредноста на пондерот на КБПз е малку повисока од вредноста на пондерот на НЛБз, додека во наредните месеци, вредноста на пондерот на НЛБз е нешто повисока од вредноста на пондерот на КБПз). И покрај тоа што висината на надоместокот од придонеси, во 2015-тата година, се намали, имајќи ги предвид фактот дека и двете друштва наплатуваат надоместок од придонеси во иста висина и фактот дека приносот во номинален износ, кај двата пензиски фонда, не се разликува многу, пондерите во 2015 година имаа приближно иста вредност.

⁴Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилник за членство во задолжителен пензиски фонд.

Вкупниот број членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2015 година, изнесува 405.288, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 32.137, или за околу 8,6% во споредба со 2014-тата година. Ова значи дека околу 73% од вкупниот број осигуреници во Фондот на ПИОМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Распределбата на членови и времено распределени осигуреници меѓу пензиските фондови, во 2015-тата година, остана приближно иста како и во минатата година, односно од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници, по задолжителни пензиски фондови, со состојба на 31.12.2015 година, 52% се во КБПз, додека 48% се во НЛБз.

Графикон 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во НЛБз

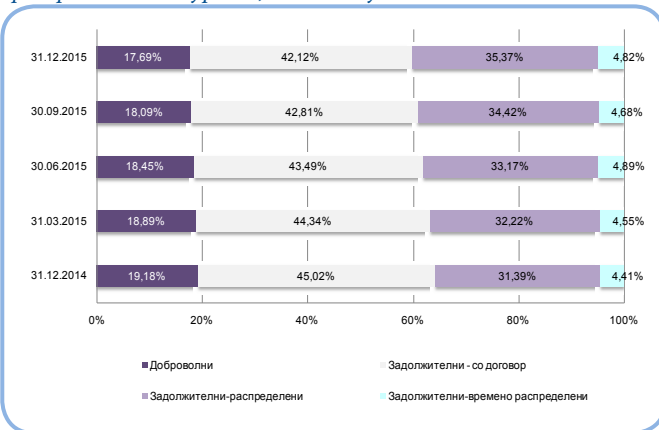

Од вкупниот број членови на вториот столб, 69.411 или 17% се доброволни членови, додека 335.877 или 83% се задолжителни членови. Од вкупниот број задолжителни членови, 171.555 членови потпишале договор за членство, 144.365 не потпишале договор и се трајно распределени и 19.957 осигуреници се времено распределени. Може да се забележи дека само околу 5% од осигурениците, кои имаат прво вработување и/или станале задолжителни членови во втор столб, во 2015-тата година, и за кои истекол рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 95%, не потпишале договор и останале во фондот каде што претходно биле распределени.

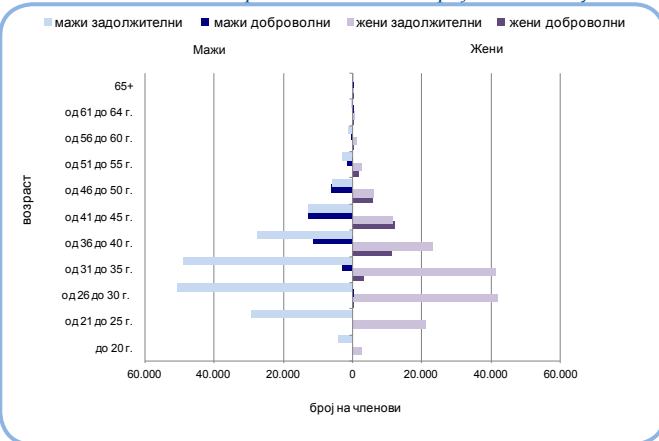
Може да се забележи дека во секој квартал процентното учество на доброволни членови се намалува, додека учеството на задолжителни членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на нововработени лица кои се задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителни членови, кои потпишале договор за членство, благо се намалува од квартал во квартал, за разлика од учеството на задолжителни членови, кои трајно се распределени, што благо се зголемува од квартал во квартал.

Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица, за кои, впрочем, е најповолен двостолбниот систем. Задолжителните членови се млади лица, при што најголем број членови се на возраст од 26 до 35 години, додека доброволните членови се малку постари и најголем број од нив се на возраст од 36 до 45 години. Просечната возраст на задолжителните членови е 32 години за мажи и 33 – за жени, а на доброволните членови е 42 години (и за мажи и за жени), а на сите членови, вкупно, е 34 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, по пол и категорија на зачленување, е прикажана на графикон 5.4

Графикон 5.3. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во КБПз

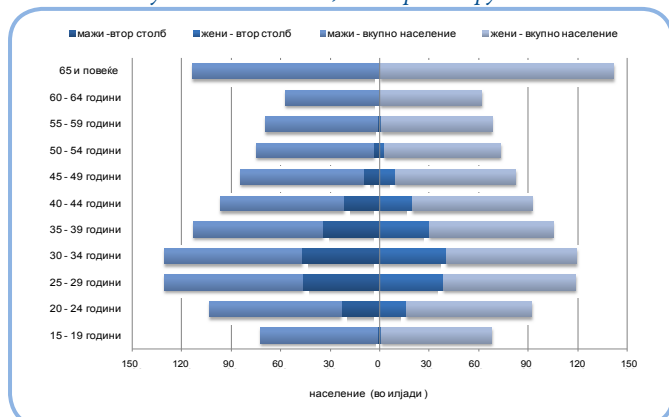

Графикон 5.4. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и категорија на зачленување

Според процените на Државниот завод за статистика, на крајот на 2014 година, вкупниот број на население во РМ се проценува на 2.065.769 жители. Од нив, 373.151 жители (со состојба на крајот на 2014-тата година) се членови на двостолбниот пензиски систем, што претставува околу 18% од вкупното население во РМ. Структурата на членовите во двостолбниот пензиски систем, во вкупното население во РМ, по возрастни групи и по пол, со состојба на 31.12.2014 година, е прикажана на графикон 5.5.

Графикон 5.5. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното население, по возрастни групи и пол

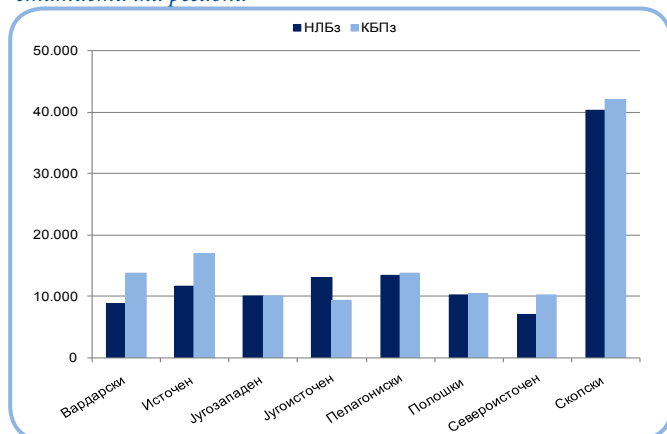

Извор: МАПАС и Државен завод за статистика – МакСтат база на податоци – Население – Процени на население

Од овој графички приказ може да се забележи дека сè уште мал процент од вкупното население во нашата земја е вклучено во двостолбниот пензиски систем и, секако, најмногу членови се млади лица и тоа, на возраст 25 – 34 години. Ова се должи на тоа што реформиранiot пензиски систем функционира десет години и сè уште е релативно млад. Структурата на членовите во

задолжителните пензиски фондови, по статистички региони⁵ во РМ, е дадена на графикон 5.6. Најмногу членови има во Скопскиот регион. Најмалку членови во НЛБз има во Североисточниот регион, а најмалку членови во КБПз има во Југоисточниот регион.

Графикон 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

⁵ Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине во друг задолжителен пензиски фонд, ако не е задоволен од задолжителниот пензиски фонд каде што членува, т.е. од друштвото што управува со него. Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин (во износ од 15 евра, во 2015 година). Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот.

Во табела 5.1 се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2015 година.

Табела 5.1. Премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Фонд	Членови кои преминале ОД задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД задолжителен пензиски фонд	Членови кои преминале ВО задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО задолжителен пензиски фонд
НЛБз	11	3.633.814	16	2.367.620
КБПз	16	2.367.620	11	3.633.814

И понатаму останува многу мал бројот на лица кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд во кој членуваат. Во текот на 2015 година, вкупниот број на членови во задолжителните пензиски фондови, кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд, изнесува 27, што претставува 0,01% од вкупниот број членови. Притоа, може да се забележи дека поголем е бројот на членови кои преминале од КБПз во НЛБз во однос на бројот на членови кои преминале од НЛБз во КБПз. Имено, во текот на 2015-тата година, 16 членови преминале од КБПз во НЛБз, додека 11 членови преминале од НЛБз во КБПз. При преминот, околу 2,4 милиони денари биле пренесени од КБПз во НЛБз, додека од НЛБз во КБПз биле пренесени околу 3,6 милиони денари.

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

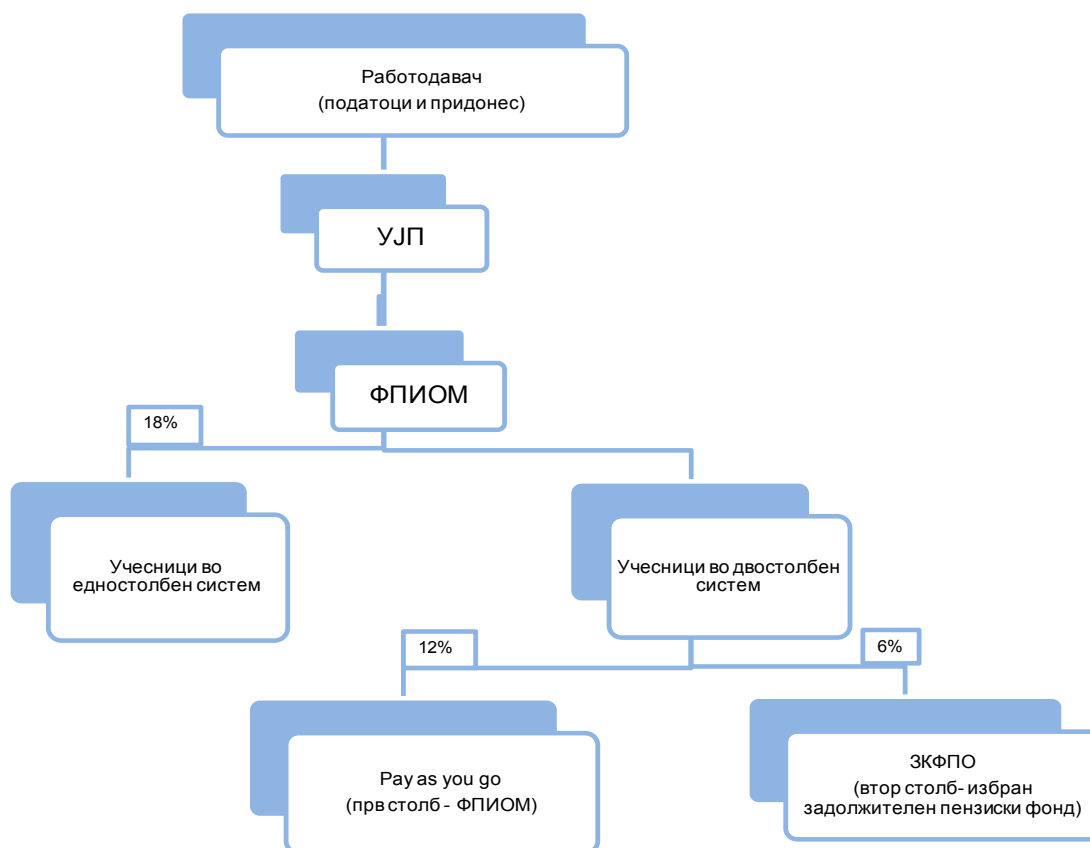
Уплатата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавецот во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

За осигурениците кои членуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОМ (за 2015 година, тој изнесуваше 18% од бруто-платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, кој се пренесува

во задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто-платата, а во Фондот на ПИОМ останува придонес во висина која се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2015 година, тој изнесуваше 12% од бруто-платата ($12\% = 18\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов, во истиот рок да биле примени и соодветни податоци во согласност со закон, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОМ да ја изврши таа обврска.

Графикон 5.7. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

Табела 5.2 Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

	Вкупно 2014	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2015
НЛБз	2.109	165	192	192	192	167	235	211	196	231	200	212	225	2.418
КБПз	2.376	189	214	215	213	199	248	234	219	256	224	236	248	2.695
Вкупно	4.485	354	406	407	405	367	483	445	415	487	424	448	473	5.113

Во текот на 2015-тата година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени околу 5,1 милијарди денари, или по месеци (во милиони денари) како што е прикажано во табела 5.2.

На графикон 5.8 се прикажани вкупните придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб, секој месец, од почетокот на реформиранот систем до 31.12.2015 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

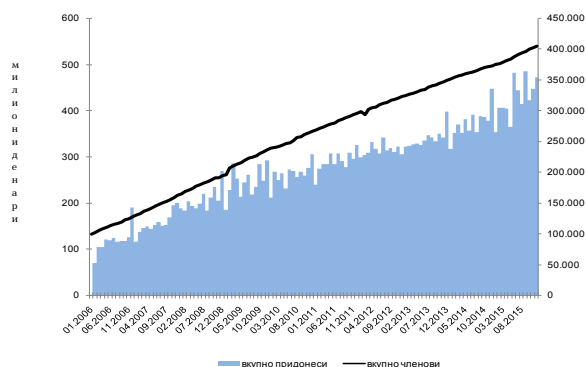
Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членови, растат и уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и пораста во одредени месеци).

Во текот на 2015 година, еден дел од уплатените средства во пензиските фондови (околу 35 милиони денари) беше вратен во Фондот на ПИОМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- раскинување договори за членство или поништување на распределба;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавачот.

Структурата на вратени средства во Фондот на ПИОМ, по задолжителни пензиски фондови, е прикажана во табела 5.3.

Графикон 5.8. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

Табела 5.3. Структура на вратени средства во ФПИОМ, по задолжителни пензиски фондови

Причини	Од кој задолжителен пензиски фонд	
	НЛБз	КБПз
Остварена пензија	7.649.742	16.304.563
• инвалидска пензија	1.383.187	5.163.472
• семејна пензија	6.266.555	11.141.091
Раскинување договори и поништување распределби	6.509.700	5.588.935
Вишок уплати на придонес	52.932	71.339
Вкупно	14.212.374	21.964.837

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал, каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, држави или групи на држави во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира во согласност со законските одредби и со својата инвестициска стратегија, со цел остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и на пензионираните членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби, кои настанале поради неплаќање на издавачот или на другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен одбор и на

надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

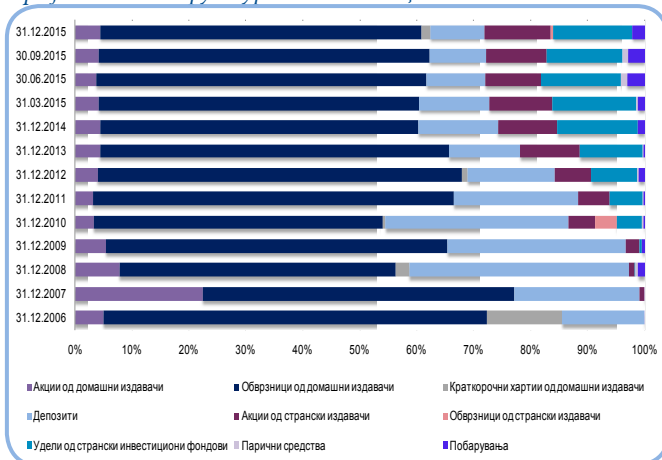
Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на пензиските фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи, издадени од издавачи со седиште во РМ и во странство, во државите-членки на Европската Унија или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови на инструменти. Со цел спречување на инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, поголемиот број форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример, антиквитети или уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел овозможување поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата.

Табела 5.4. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50 %
• обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50 %
• хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30 %
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80 %
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60 %
• банкарски депозити	30 %
Обврзници издадени од единиците на локаната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40 %
• обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10 %
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30 %
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РМ	5 %
• документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

Графикон 5.9. Структура на инвестициите на НЛБз

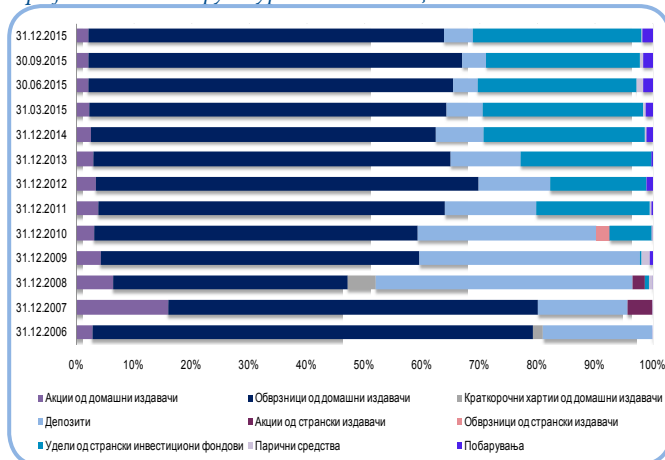
Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2015, е прикажана на графикон 5.11. Притоа, учеството на домашните државни хартии од вредност е зголемено во однос на претходната година и изнесува 59,86%. Домашните државни хартии од вредност, покрај обврзници (59,13%), вклучуваат и краткорочни хартии од вредност (0,73%). Учеството на банкарските депозити е намалено во однос на претходната година и изнесува 7,11%. На домашните акции им припаѓа мал дел од портфолиото и учеството во домашните акции е речиси исто како во претходната година (3,22%). Во 2015 година, нивото на инвестициите во странство е зголемено во однос на претходната година и изнесува 27,75%. Овие инвестиции во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во акции (5,41%), инвестиции во удели на инвестициски фондови (22,13%) и инвестиции во државни обврзници (0,21%). Останатите средства се парични средства 0,20% и побарувања 1,85%.

Во текот на 2015 година и двата задолжителни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања.

Графикон 5.11. Структура на инвестициите во втор столб со состојба на 31.12.2015

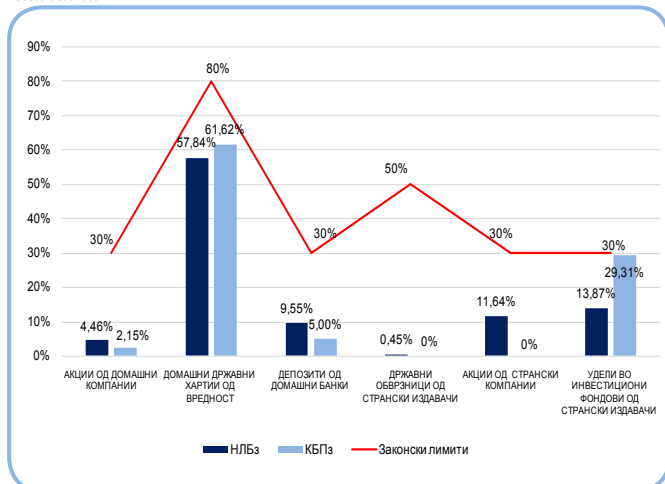

Графикон 5.10. Структура на инвестициите на КБПз

На графикон 5.12 е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај НЛБз и КБПз и законските лимити со состојбата на 31.12.2015 година.

Графикон 5.12. Класи на средства во портфолиото на задолжителните пензиски фондови споредени со законските лимити

Како и во претходната година, така и во 2015 година, пензиските друштва имаат вложено мал процент од средствата на задолжителните пензиски фондови во акции на домашни издавачи. Во 2015 година и кај двата задолжителни пензиски фонда изложеноста во акции, во однос на 2014 година, е скоро на исто ниво. Ако се има предвид дека вкупната изложеност во акции од домашни издавачи е мала, може да се каже дека промените на македонскиот берзански индекс, МБИ10, не влијаеја многу врз движењето на просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови. Имено, МБИ10, во текот на 2015 година, забележа пад од околу 0,59%, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови⁶, во 2015-тата година, забележа пораст од околу 5,92%.

⁶Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови во однос на нето средствата на задолжителните пензиски фондови

Исто така, и вредноста на индексот на обврзници на Македонската берза – ОМБ, нема големо влијание врз просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови со оглед на тоа дека само околу 1,22% од средствата се вложени во домашни државни обврзници со кои се тргува на Македонската берза. Останатиот дел од портфолиото, којшто е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. ОМБ, во текот на 2015 година, забележа пораст од околу 1,77%, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови забележа пораст од околу 5,92%.

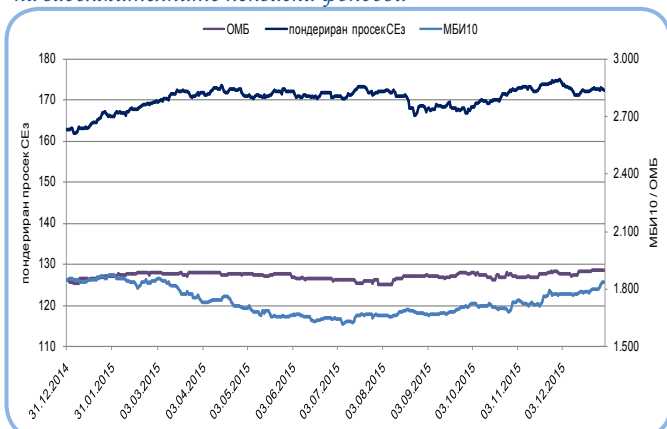
Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2015 година, се прикажани на графикон 5.13.

Најголем дел од средствата на задолжителните пензиски фондови, во 2015-тата година, беа вложени во државни хартии од вредност (58,28% кај НЛБз и 61,62% кај КБПз). Притоа, дел од државните хартии од вредност на

НЛБз се инвестирани во краткорочни хартии од вредност (1,57% од вкупните средства на НЛБз) и во државни обврзници од странски издавачи (0,45% од вкупните средствата на НЛБз). Гледано секторски, по државните хартии од вредност, следни по големина се вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансиски сектор и тоа изразено во проценти изнесува 26,85% кај НЛБз и 34,56% кај КБПз од вкупните средства на фондот. Во рамките на овој сектор, најголемо е учеството на уделите во странски инвестициски фондови (51,66% на НЛБз и 84,81% на КБПз) и во споредба со минатата година, нивното учество е зголемено. Потоа следуваат домашни банкарски депозити (35,56% на НЛБз и 14,47% на КБПз) и финансиските услуги (12,11% на НЛБз), а најмало учество имаат акциите во домашни банки (0,67% на НЛБз и 0,72% на КБПз). Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, прехранбена индустрија, транспорт, туризам, текстил, информатичка технологија, телекомуникации, хемиска индустрија, градежна индустрија, автомобилска индустрија и други индустрии, но со многу помало учество (од 0,11% до 3,25%).

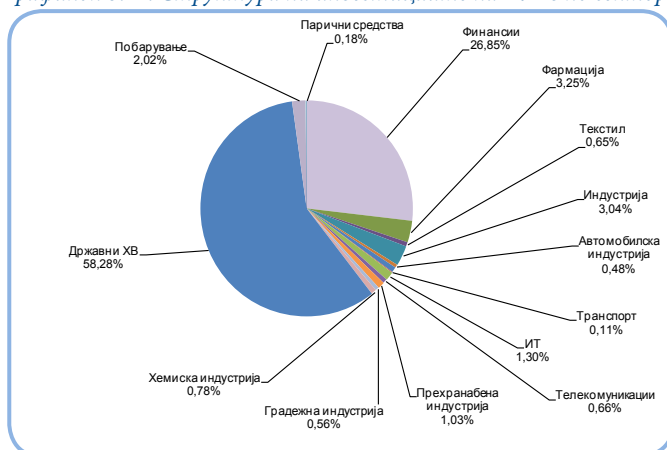
Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, која е прикажана на графикон 5.16 и на графикон 5.17, може да се забележи дека и кај НЛБз (50,54%) и кај КБПз (57,12%), најголем дел од средствата се инвестирани во евра, при што кај НЛБз може да се забележи зголемување, додека кај КБПз може да се забележи намалување на учеството во инструменти, во евра, во однос на претходната година. Учеството во инструменти во домашна валута изнесува 29,11% кај НЛБз и 23,21% кај КБПз, при што и кај двата задолжителни пензиски фонда може да се забележи намалување во однос на претходната година. Учеството во инструменти, во американски долари, се зголемило во однос на претходната година и е скоро исто и кај двата пензиски фонда (19,66% кај НЛБз и 19,67% кај КБПз). Многу мал дел од средствата на НЛБз се инвестирани во швајцарски франци (0,69%).

Графикон 5.13. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови

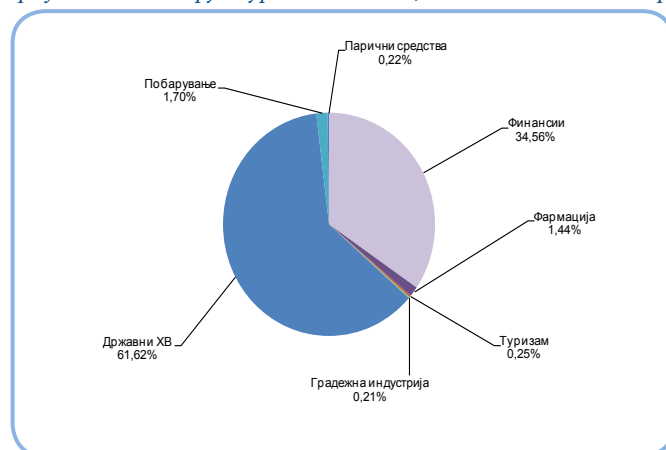

Извор: МАПАС и Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2015.

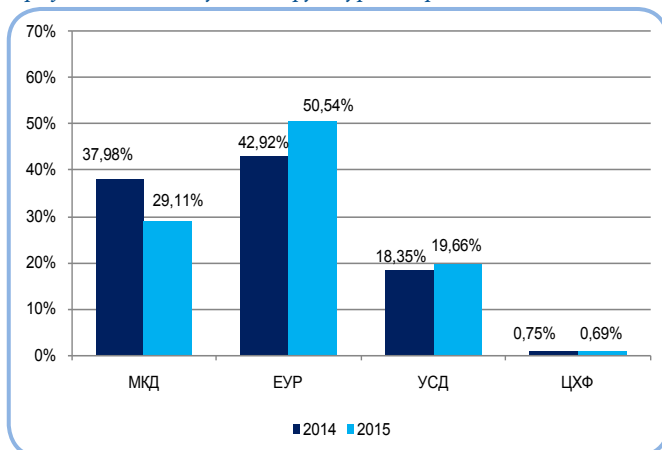
Графикон 5.14. Структура на инвестициите на НЛБз по сектори

Графикон 5.15. Структура на инвестициите на КБПз по сектори

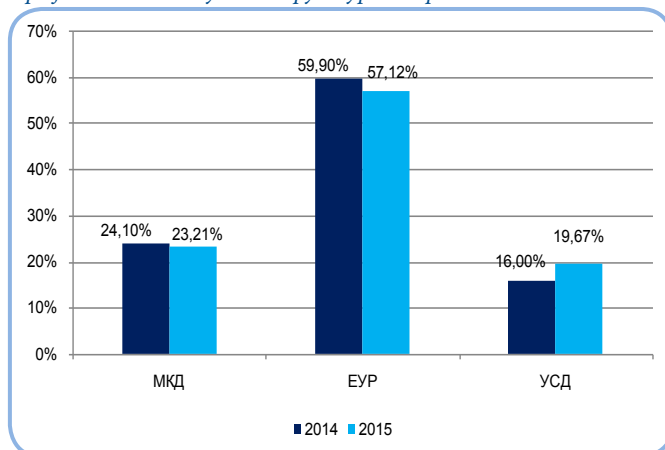
Графикон 5.16. Валутна структура на средствата на НЛБз

Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На графикон 5.18 се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Македонија) во неколку земји и во РМ, на 31.12.2015 година.

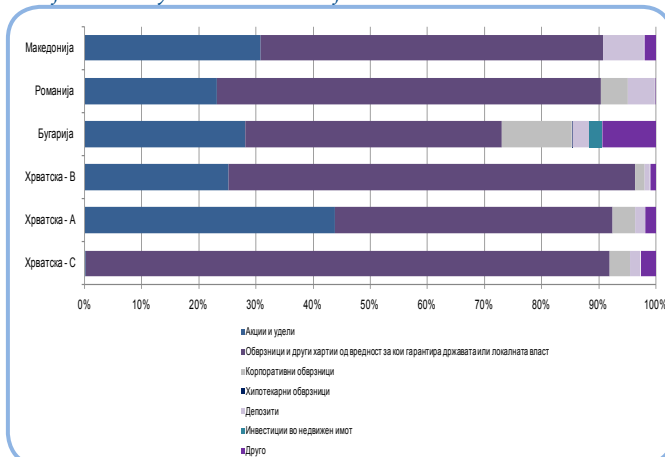
Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови инструменти, може да се забележи дека најмалку инвестиции во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт, имаат пензиските фондови во Бугарија (45%). За разлика од нив, пензиските фондови во останатите земји, повеќе од 60% од средствата ги инвестирале во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (Хрватска В⁷ 71%, Романија 67% и Македонија 60%). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Македонија (7%) и во Романија (5%), по што следуваат пензиските фондови во Бугарија (3%) и во Хрватска В (1%). Најмногу во акции и удели се вложува во Македонија (31%), па потоа следуваат Бугарија (28%), Хрватска В (25%) и Романија (23%). За разлика од пензиските фондови во Македонија, пензиските фондови во другите земји вложувале и во корпоративни обврзници (12% Бугарија, 5% Романија и 2% Хрватска В), но треба да се има предвид фактот дека на македонскиот пазар има недостиг од вакви инструменти.

Графикон 5.17. Валутна структура на средствата на КПЗ

Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (2%) (во другите земји, овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Доколку се разгледа структурата на портфолијата на задолжителните пензиски фондови, од аспект на тоа дали средствата ги инвестирале во земјата или во странство, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови во Бугарија (51%), потоа во Македонија (28%), Хрватска В (14%) и во Романија (7%).

Графикон 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во Република Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

⁷Во Хрватска се воведени мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, кој се пресметува дневно, како процент од нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши процена на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството, доколку инструментот се чува до довтасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, поради вишок на уплатен придонес или поради остварување право на инвалидска или на семејна пензија,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија,
- одлив поради исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата, на крајот на претходната година, и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата, на крајот на годината, што е прикажано во табела 5.5:

Вкупните нето-средства во задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2015 година, изнесуваа околу 40 милијарди денари или околу 650 милиони евра, што претставува околу 7,13% од БДП на РМ.

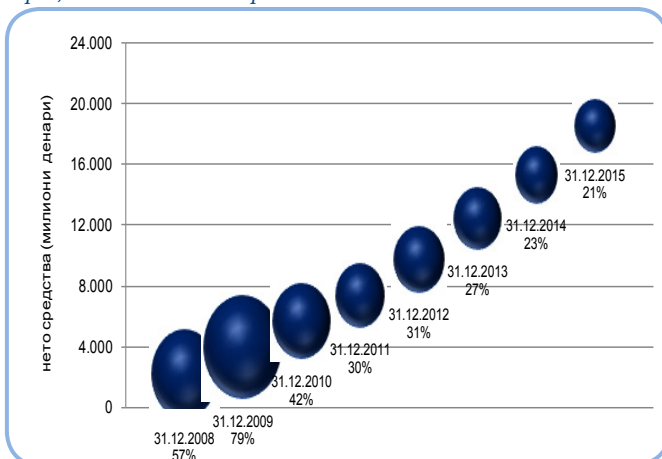
На графикон 5.19 и на графикон 5.20 се прикажани вредностите на нето-средствата, на крајот на сите години, и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата задолжителни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2009 во однос на 2008 година.

Табела 5.5. Промени на средствата на задолжителните пензиски фондови (во милиони денари)

	НЛБз	КБПз
Нето средства на 31.12.2014г.	15.322,08	17.706,97
Придонеси	2.417,75	2.695,46
Надоместоци од придонеси	78,56	87,59
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	2.339,19	2.607,87
Надоместоци од средства	82,22	95,17
Расходи за посреднички провизии	3,06	0,79
Пренос од другиот фонд	2,60	4,30
Пренос во другиот фонд	4,30	2,60
Пренос во ФПИОМ поради раскинување на договор, поврат на придонес и пензионирање	14,21	21,96
Исплата на наследство	2,72	2,61
Еднократна исплата	0,32	0,07
Исплата на старосна пензија – програмирани повлекувања	0,002	0,000
Бруто добивка од инвестиции	1.020,96	1.178,29
Нето добивка од инвестиции	935,69	1.082,33
Нето средства на 31.12.2015г.	18.578,00	21.374,23

⁸ Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2015 година – проценети податоци.

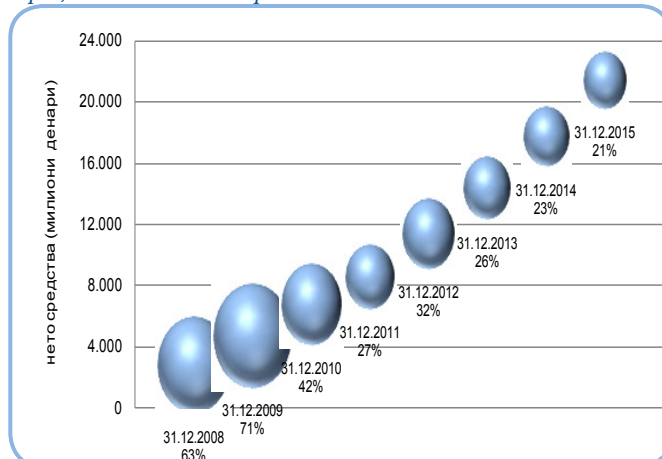
Графикон 5.19. Пораст на нето средствата на НЛБЗ во проценти во однос на претходната година

Движењето на вредноста на нето-средствата и на кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата на двата задолжителни пензиски фонда, од почетокот на работа на системот (т.е. од датумот на прва уплата, на 1.1.2006 година) до 31.12.2015 година, се прикажани на графикон 5.21 и на графикон 5.22. Може да се забележи дека, во текот на првите години, вкупните нето-средства растат, пропорционално со кумулативните придонеси, и тоа со коефициент на пропорционалност од околу еден, додека во последните пет години, средствата на задолжителните пензиски фондови имаат поголем пораст од придонесите.

Кај двата пензиски фондови (НЛБЗ и КБПЗ), нето-средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирање на системот. Најголем пораст на нето-средствата (околу 150%), како и на уплатени придонеси (околу 40%) и кај двата пензиски фонда е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен пораст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година, како и на прилично високиот пораст на единицата. Потоа следи опаѓање на порастот

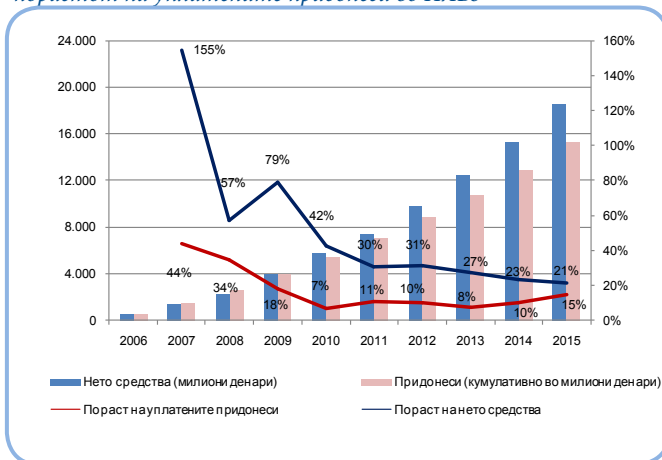
Графикон 5.20. Пораст на нето средствата на КБПЗ во проценти во однос на претходната година

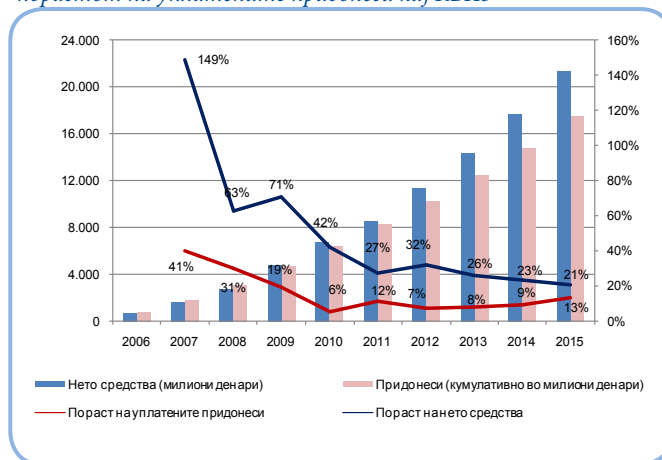
и на нето-средствата и на уплатените придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што порастот на нето-средствата, во последните три години, во просек, изнесува околу 24%, додека порастот на уплатените придонеси во истиот период, во просек, изнесува околу 11%. Во 2015-тата година, порастот на нето-средствата изнесува 21% и кај НЛБЗ и кај КБПЗ, додека порастот на уплатени придонеси изнесува 15% кај НЛБЗ и 13% кај КБПЗ.

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето-средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето-средствата, поделена со вкупниот број сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица беше 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични појави и движења, што подразбира пораст или пад на вредностите на нивните сметководствени единици,

Графикон 5.21 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси во НЛБЗ

Графикон 5.22 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај КБПЗ

во зависност од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплатата на надоместоците и провизиите.

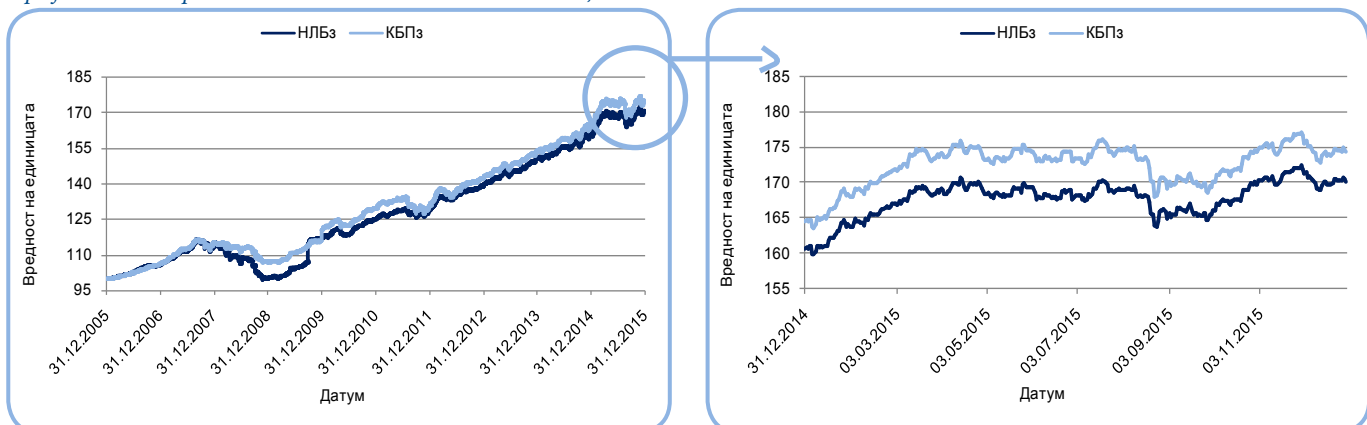
Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2015 година е дадено во табела 5.6 и на графикон 5.23. Притоа, се забележува растечки тренд на сметководствените единици. Во текот на 2015 година, сметководствените единици имаа пораст и сличен тренд, така што, на крајот на годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година..

Табела 5.6. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Датум	Вредност на сметководствена единица	
	НЛБз	КБПз
31.12.2006	105,929336	106,265900
31.12.2007	115,511364	115,303221
31.12.2008	100,155213	107,116421
31.12.2009*	116,874672	120,667142
31.12.2010	125,009646	129,590887
31.12.2011	129,003093	130,697013
31.12.2012	139,225567	142,372582
31.12.2013	151,117506	153,757419
31.12.2014	160,733889	164,578077
31.03.2015	168,523130	173,594121
30.06.2015	167,802761	172,976448
30.09.2015	165,440885	169,510891
31.12.2015	170,193521	174,392410

* Во втората половина на 2009 година, двете друштва донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до довтасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и, во оваа постапка, друштвата извршија повторна процена на вредноста на финансиските инструменти со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето-средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици.

Графикон 5.23. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем, законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период), сведен на годишно ниво во номинален и во реален износ. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни, односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.

Приносот во номинален износ претставува промена (пораст) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на процена од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ.

Приносот во реален износ за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво.

Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.7.

Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

⁹ Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за процена на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

Табела 5.7. Принос на задолжителните пензиски фондови

Период*	НЛБз		КБПз	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%	
31.12.2006 - 31.12.2009	3,33%		4,32%	
31.12.2007 - 31.12.2010	2,67%		3,97%	
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%	
31.12.2009 - 31.12.2012	6,00%		5,66%	
31.12.2006 - 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%
31.12.2007 - 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%
31.03.2008 - 31.03.2015	5,90%	4,38%	6,10%	4,59%
30.06.2008 - 30.06.2015	6,69%	5,16%	6,47%	4,95%
30.09.2008 - 30.09.2015	6,63%	5,07%	6,17%	4,62%
31.12.2008 - 31.12.2015	7,87%	6,45%	7,21%	5,80%
Почеток** - 31.12.2015	5,46%	3,09%	5,72%	3,35%

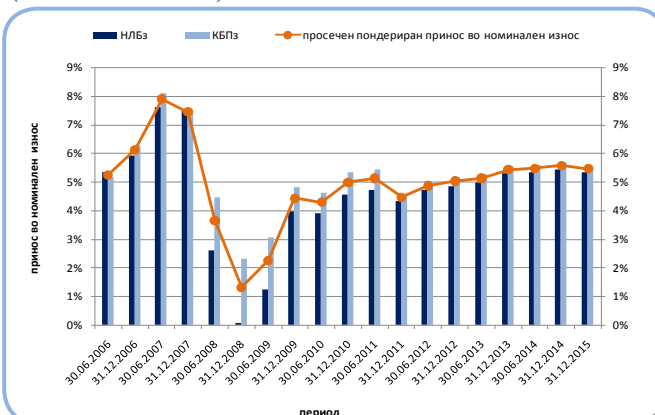
* До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

** Почеток е 1.1.2006 г. и за НЛБз и за КБПз.

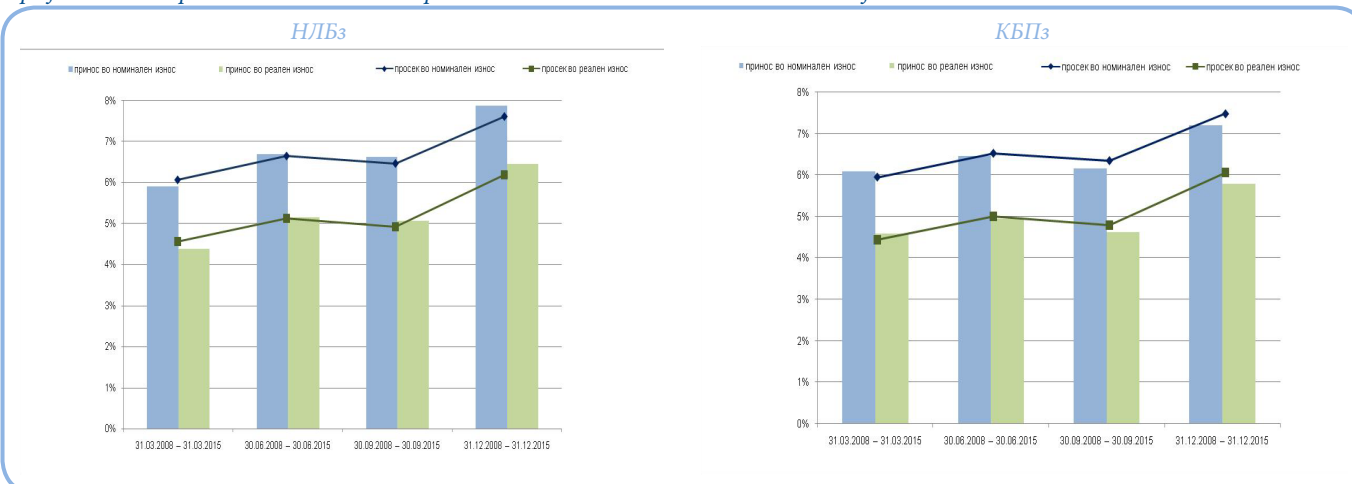
Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот (десет години). Тој, во просек¹⁰, изнесува 5,60% во номинален износ и 3,23% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на десетте години постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на графикон 5.24, каде што се прикажани приносите по периоди, од почетокот на системот до 31.12.2015 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот на постоењето на системот, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на 2006 и 2007 година, има високи приноси, додека на крајот на 2008 година, има најниски приноси, како

Графикон 5.24. Принос на задолжителните пензиски фондови (во номинален износ)

Графикон 5.25. Принос во номинален и во реален износ на задолжителните пензиски фондови во 2015 година

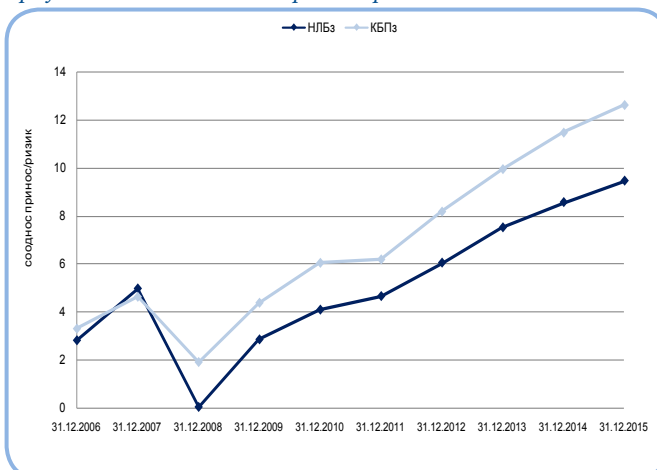
¹⁰ Просечниот принос се пресметува со истата формула со која се пресметува приносот на задолжителните пензиски фондови поединечно при што на местото на сметководствената единица се става пондерираниот просек на сметководствената единица во однос на нето средствата.

резултат на негативните случувања на домашните и на странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите, до крајот на 2009 година и до крајот на 2010 година. На крајот на 2011-тата година, се забележува мало намалување на приносот, во однос на крајот на 2010-тата година. Во текот на последните четири години, се забележува стабилен пораст на приносите.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2015-тата година, по седумгодишни периоди, сведен на годишно ниво, по задолжителен пензиски фонд и споредбата со просечниот принос, можат да се видат на графикон 5.25. Во 2015-тата година, приносот во номинален износ се движи од 5,90% до 7,87%, додека приносот во реален износ се движи од 4,38% до 6,45%. Најголема вредност имаат приносите за периодот 31.12.2008 – 31.12.2015 година.

Основната цел на инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи дека поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на

Графикон 5.26. Сооднос на принос и ризик

поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос, кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹¹ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на задолжителните пензиски фондови, од почетните години до крајот на 2015 година, е прикажан на графикон 5.26. Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, процена на средствата, зачленување, водење индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, во согласност со Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците, засновани на придонеси, имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу

поголеми колку што се поблиску до пензионирањето¹². Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства, кој ќе станува сè позначаен со текот на годините, со закон е ограничен на ниско ниво. Сепак, на почетокот на функционирањето на системот, влијанието на надоместокот од придонеси е забележливо на индивидуалните сметки. Тоа е и очекувано, бидејќи во првите години од воспоставување на системот, средствата во задолжителниот пензиски фонд се од помал обем, а друштвата имаат трошоци за воспоставување инфраструктура и за сопственото работење, кои ги покриваат од сопствениот капитал и од надоместоците кои ги наплатуваат од членовите. Со текот на развојот на системот, долгорочно гледано, средствата на задолжителниот пензиски фонд сè повеќе

¹¹ Приносот е пресметан на годишно ниво од почетокот на системот преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

¹² Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.8. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови

Вид на надоместок	НЛБ	КБ Прво
Надоместок од придонеси	3,25%*	3,25%*
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,04%**	0,04%**
Надоместок за премин		
Број на денови***	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 Евра	15 Евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* Висината еднаква со законски определениот максимум за 2015 година (претходно беше 3,50% и кај НЛБз и кај КБПз).

**Висината еднаква со законски определениот максимум за 2015 година (претходно изнесуваше 0,045% и кај НЛБз и кај КБПз).

*** Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до крајниот рок до кој членот треба да достави до МАПАС формулар и доказ за платен надомест за премин.

се зголемуваат и може да се очекува сè поголема стапка на добивка на индивидуалните сметки. Краткорочните резултати имаат мало значење, затоа што системот е дизајниран за заштеди кои се акумулираат во период од 30 или 40 години. Членовите почнуваат да штедат млади, а пензијата ја добиваат дури со навршени 64 (мажи), односно 62 (жени) години живот. Оттука, фокусот на резултатите и на придобивките од ова осигурување треба да е насочен долгорочно.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата, кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2015-тата година, се прикажани во табела 5.8.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа пензиските друштва, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси кои се наплатуваа од почетокот на постоењето на системот, заклучно со 2015-тата година, се прикажани во табела 5.9.

Табела 5.9. Висина на надоместоци од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во втор столб

Пензиско друштво	износ	датум на примена
НЛБ	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.
	6,50%	Од мај 2009 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.
КБ Прво	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,80%	Од февруари 2008 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
	3,25%	Од јануари 2015 г.

Надоместокот од средства беше определен во закон и, заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од вредноста на нето-средствата на задолжителниот пензиски фонд, потоа заклучно со декември 2014 година, изнесуваше 0,045%. Од јануари 2015 г., тој надоместок изнесува 0,04%.

Од 2013 година, со закон е определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства, која ќе може да ја наплаќаат пензиските друштва и предвидено е нивно постепено понатамошно намалување. Имено, максималната висина на надоместокот од придонеси ќе изнесува 2,00%, додека максималната висина

Табела 5.10. Максимална висина на надоместоци од придонеси и надоместоци од средства утврдени во закон за втор столб

Година	Надоместок од придонеси	Месечен надоместок од средства
2015	3,25%	0,040%
2016	3,00%	0,040%
2017	2,75%	0,035%
2018	2,50%	0,035%
2019	2,25%	0,030%
2020	2,00%	0,030%

на месечниот надоместок за управување со средства ќе изнесува 0,03% и тие ќе се применуваат од 2020-тата година, односно од 2019-тата година, па натаму. До постигнување на тие лимити ќе има постепено намалување на максималната висина на надоместоците, во согласност со табела 5.10.

Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата, во текот на 2015 година, е прикажана во табела 5.11.

Трансакциските провизии, во врска со трансакции за стекнување или пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата

на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на задолжителниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонската берза на хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2015 година, од НЛБз биле наплатени вкупно 3 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПз биле наплатени вкупно 0,8 милиони денари трансакциски провизии.

Табела 5.11. Наплата на надоместоци од страна на друштвата во 2015 година (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
НЛБз – вкупно	11,56	12,66	12,84	12,94	12,20	14,46	13,79	13,31	14,46	13,62	14,24	14,71	160,78
Од придонеси	5,34	6,25	6,24	6,22	5,44	7,63	6,87	6,36	7,50	6,50	6,89	7,31	78,56
Од средства	6,21	6,41	6,60	6,72	6,76	6,83	6,93	6,95	6,96	7,12	7,34	7,40	82,22
КБПз – вкупно	13,32	14,38	14,66	14,74	14,32	15,99	15,66	15,18	16,34	15,48	16,13	16,57	182,76
Од придонеси	6,14	6,95	7,00	6,94	6,48	8,06	7,61	7,13	8,31	7,26	7,66	8,06	87,59
Од средства	7,19	7,42	7,67	7,80	7,85	7,93	8,05	8,05	8,03	8,21	8,47	8,51	95,17

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрастна граница од 64 години за мажи, односно од 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и од инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, во зависност од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на преостанатиот дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски анuitет со целиот износ на средства акумулирани на индивидуалната сметка на членот; анuitетот се исплаќа до крајот на животот од друштво за осигурување овластено за таа цел, или

- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со задолжителниот пензиски фонд, или

- комбинација на горенаведените методи.

Обезбедувањето пензиски анuitети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на инвалидската пензија се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на семејната пензија се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во 2015-тата година беа остварени 47 инвалидски пензии и 99 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОМ, кој ја исплаќа инвалидската, односно семејната пензија. Во 2015-тата година, започна да се исплаќа и првата старосна пензија од втор столб преку програмирани повлекувања.

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а притоа да нема остварување право на пензија и тоа:

- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да купи месечен пензиски анuitет, доколку износот на анuitетот е еднаков или поголем од 40% од најнискиот износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на

пензискиот анuitет е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Купување пензиски анuitет и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување 65 години.

Во текот на 2015-тата година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 99 починати членови и тоа, за 36 членови на НЛБз и за 63 членови на КБПз. Исто така, беа исплатени средства и на 8 лица (6 лица од НЛБз и 2 од КБПз) кои не стекнале право на старосна пензија според Законот за пензиско и инвалидско осигурување.

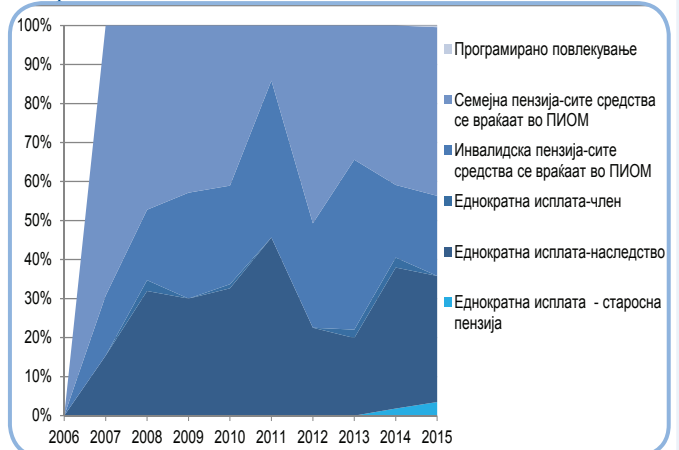
Подетален преглед на остварените пензии и исплати за членови на вториот столб, по задолжителни пензиски фондови, е даден во табела 5.12.

На графикон 5.27 е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб во десетте години на постоење на вториот столб. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член, преку остварена семејна пензија, или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови.

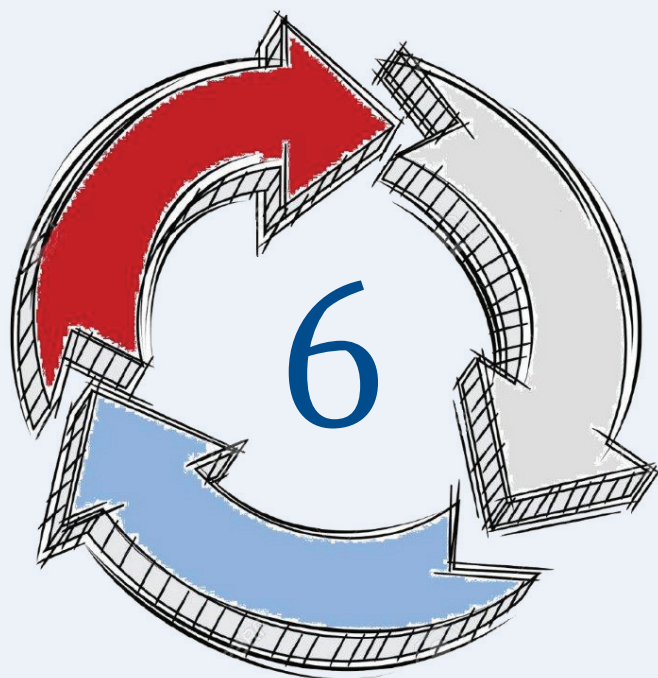
Табела 5.12. Остварени пензии и исплати за членовите во втор столб

Вид на пензија/ Задолжителен пензиски фонд	НЛБз	КБПз	Вкупно
Инвалидска пензија	12	35	47
Семејна пензија	36	63	99
Старосна пензија – програмирани повлекувања	1	0	1
Еднократна исплата – старосна пензија	6	2	8
Еднократна исплата – наследство	34	40	74
Вкупно	89	140	229

Графикон 5.27. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

Информации за доброволните пензиски фондови

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови

6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

6.6. Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостовлбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во РМ со системите во Европската Унија. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на РМ, како и на лица кои не се државјани на РМ. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, во согласност со вообичаените практики во многу европски земји, каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавците, или здруженијата на граѓаните, организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, тоа е овозможено и во РМ. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе, ќе имаат улога на дополнување на приходите, по пензионирање. Од тие причини треба да се развијат професионалните пензии, дополнително на

социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да гарантира пристапен животен стандард во староста. Во третиот столб, работодавец, или здружение на граѓани (осигурител), може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавци, или повеќе здруженија на граѓани, можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото што го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Со воведувањето и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, се очекува дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и на поттикнувањето на развојот и продабочувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно, во втората половина на 2009-тата година, така што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови, така што Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година.

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

Лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начини:

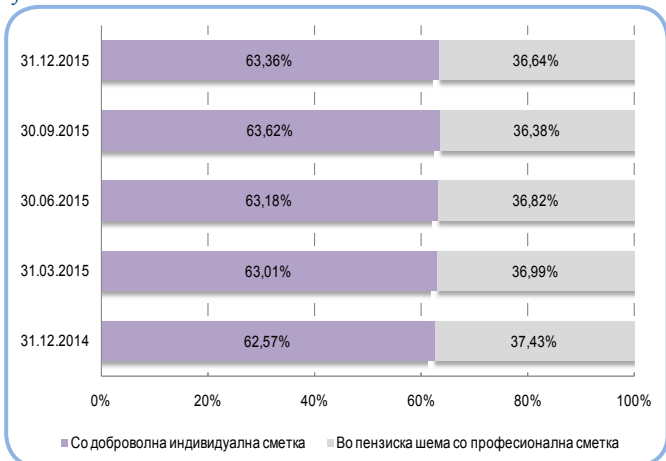
- со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови или друштво за управување со доброволни пензиски фондови и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка на

лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,

- со учество во професионална пензиска шема организирана од неговиот работодавач или здружение во кое членува и отворање на професионална сметка.

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

Графикон 6.1. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство НЛБд

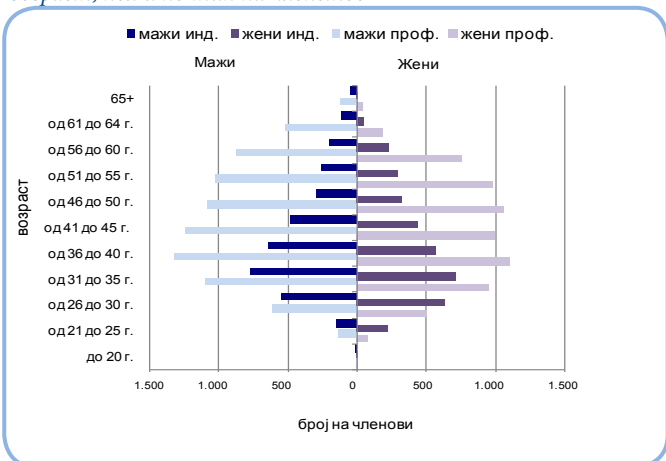

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување со состојба на 31.12.2015 година има вкупно 21.744 членови, што значи 1.311 членови повеќе во споредба со 31.12.2014 година, односно има пораст на членството за малку повеќе од 6%. Од вкупниот број членови во третиот столб, 7.016 или околу 32% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 14.728 или околу 68% се учесници во пензиска шема со професионална сметка.

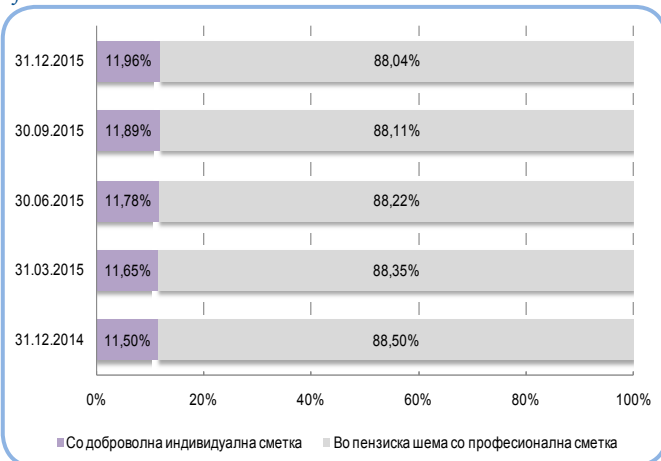
Во однос на распределбата на членовите по доброволни пензиски фондови, со состојба на 31.12.2015 година, околку 40% од членовите се во НЛБд, додека нешто повеќе од 60% се во КБПд.

Од графиконот 6.1 и графиконот 6.2, на кои се прикажани структурата на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство, во 2015 година, на квартално ниво, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај двата доброволни пензиски фонда. Имено, НЛБд има поголем број членови со доброволни индивидуални сметки (63%), додека КБПд има повеќе членови во пензиски шеми со професионални сметки (88%).

Графикон 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

Графикон 6.2. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство КБПд

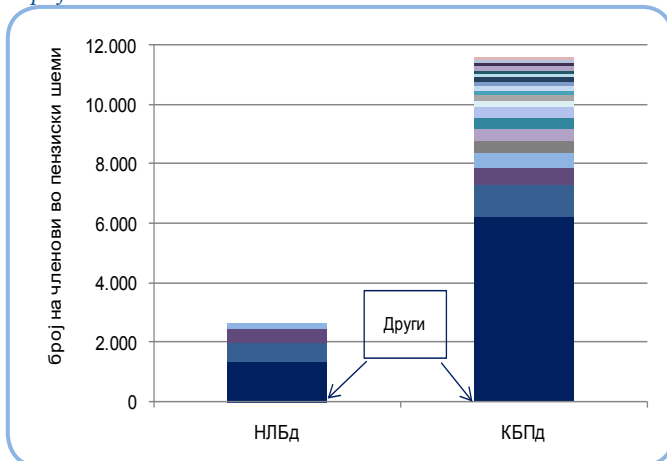
Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство, е прикажана на графикон 6.3.

Од овој графички приказ може да се забележи дека членовите, во најголем број, се млади лица (на возраст од 31 до 40 години). Сепак, во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Членовите кои имаат професионална сметка се повозрасни во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 40 години за мажи и 39 години за жени, а на членовите со професионална сметка е 45 години за мажи и 44 години за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно е 43 години.

Од досегашното кратко искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќа уплаќач (од вкупно 7.016 членови кои имаат индивидуални сметки, само 385 членови или 5,49% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на РМ. Во овој почетен стадиум на постоење на третиот столб постојат мал број членови кои се странски државјани 0,02% од вкупниот број членови).

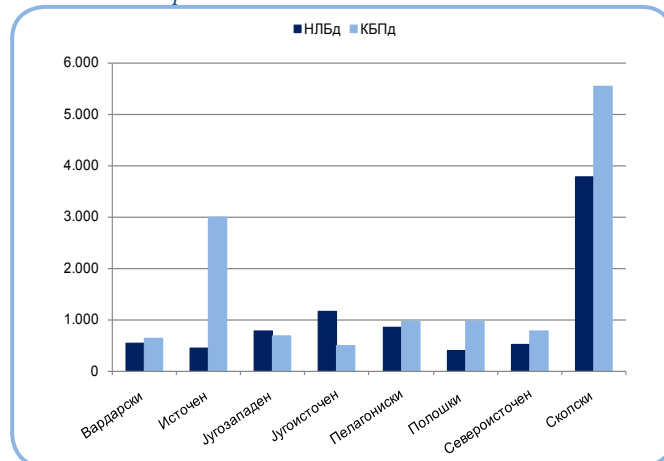
Во врска со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во НЛБд, 3.148 членови се учесници на 915 професионални пензиски шеми, а во КБПд, 11.580 членови се учесници на 2.526 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со по неколку десетици членови и професионални пензиски шеми со само по 1 до 2 члена. Од вкупниот број шеми, 22 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови и една шема има над 1.000 членови. Просечно, една професионална пензиска шема има околу 4 члена. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на графикон 6.4, во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 члена, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“.

Графикон 6.4 Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони¹³ во Република Македонија е дадена на графикон 6.5.

Графикон 6.5 Структура на членови во трет столб, по статистички региони

Најмногу членови има во Скопскиот регион, каде што во КБПд има 5.551 членови, а во НЛБд 3.775 члена. Во НЛБд има најмалку членови во Полошкиот регион, 411 членови, додека во КБПд најмалку членови има во Југоисточниот регион, 491.

6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд, по сопствена желба, во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надоместок за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка, доколку другиот осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето

во неа. Членот, кој е учесник во професионална пензиска шема, има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка, доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во табела 6.1 се дадени податоци за број на членови кои преминале од еден во друг доброволен пензиски фонд, во текот на 2015-тата година. Во 2015 година, 9 члена преминаа од НЛБд во КБПд, додека 1 член премина од КБПд во НЛБд (вкупно 0,05% од вкупниот број членови). Исто така, во 2015 година имаше и премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

Табела 6.1. Премини на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд

2015	Членови кои преминале ОД доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД доброволен пензиски фонд	Членови кои преминале ВО доброволен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО доброволен пензиски фонд
НЛБд	9	283.977	1	1.234
КБПд	1	1.234	9	283.977

¹³ Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови

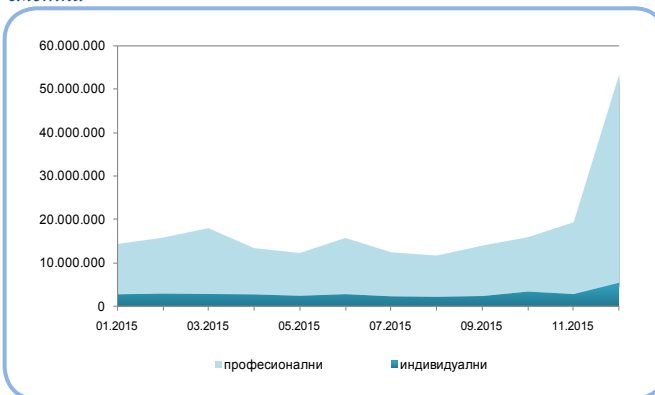
Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес во име и за сметка на член, кој има доброволна индивидуална сметка, може да ја врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес, во име и за сметка на член, кој има професионална сметка, може да ја врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка, или на професионална сметка на членот, во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ги одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот за сите учесници во професионалната пензиска шема, која тој ја организира и ја финансира, и ги определува како процент од платата на членот, кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2015 година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 217 милиони денари, или по месеци, како што е прикажано во табела 6.2.

Може да се забелжи дека, во 2015 година, во КБПд, е уплатен поголем износ на доброволни придонеси во однос на НЛБд. Во однос на претходната година, уплатата на придонеси во КБПд пораснала за 34%, додека кај НЛБд уплатата на придонеси пораснала за 31%. Притоа, значително поголем процент од средствата што се уплатени како доброволни придонеси во 2015 година, во двата доброволни пензиски фондови, се уплатени на професионални сметки (83%). Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени, на месечно ниво, е дадена на графикон 6.6.

Графикон 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка

Табела 6.2. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2014	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2015
НЛБд	68,03	4,71	6,01	6,37	5,32	4,63	5,86	5,49	4,94	6,85	6,69	8,22	23,92	89,00
КБПд	95,71	9,67	9,85	11,67	8,15	7,69	9,94	7,01	6,80	7,20	9,29	11,20	29,56	128,03
Вкупно	163,74	14,39	15,86	18,04	13,46	12,32	15,80	12,50	11,74	14,04	15,98	19,41	53,48	217,03

6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза се користат проактивна контрола и квантитативни и

квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

Табела 6.3. Максимални инвестициски ограничувања

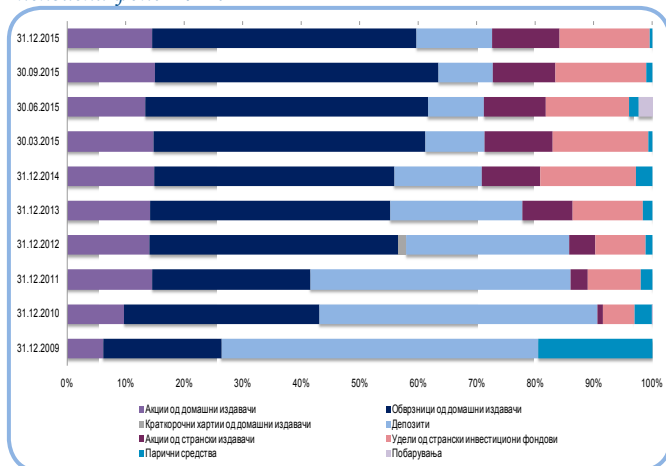
Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени

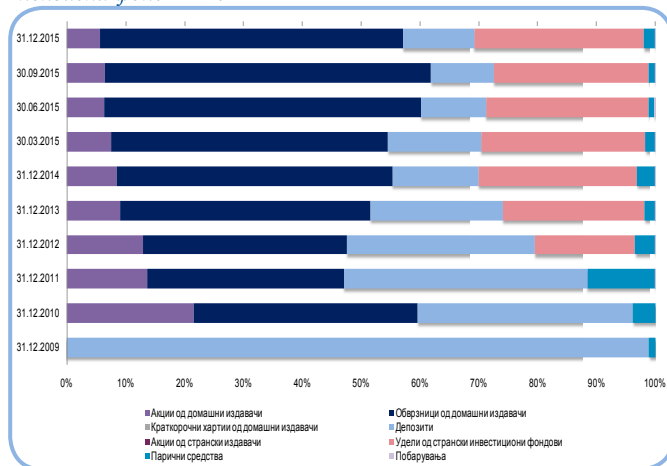
видови инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќе форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност.

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, од почетокот на системот, е прикажана на графикон 6.7 и на графикон 6.8.

Графикон 6.7. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд НЛБд

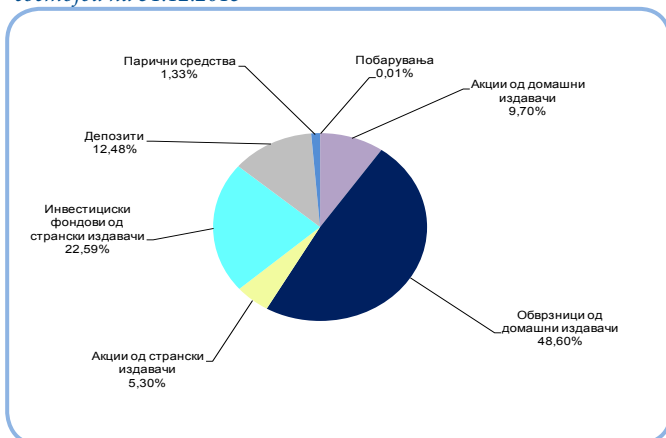

Графикон 6.8. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд КБПд

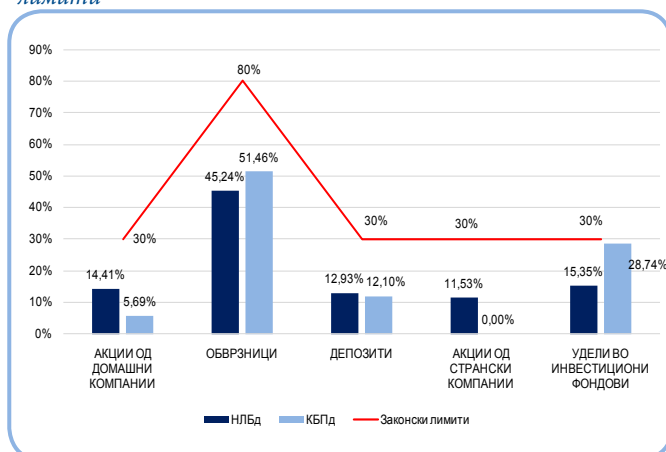
Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2015 година, е прикажана на графикон 6.9. Во 2015 година, учеството на обврзници од домашните издавачи, кај доброволните пензиски фондови е зголемено во однос на претходната година и изнесува 48,60%. Исто така и учеството во инвестиции во странство се зголемило и изнесува 27,88% (22,59% во удела на инвестициски фондови и 5,30% во акции). Учеството на депозити во домашни банки е намалено и изнесува 12,48%, потоа следуваат акции од домашни издавачи 9,70%, парични средства 1,33% и побарувања 0,01%.

Графикон 6.9. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2015

Во текот на 2015 година и двата доброволни пензиски фонда ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања. На графикон 6.10 е прикажано процентното учество во портфолиото по класи на средства кај НЛБд и КБПд и законските лимити со состојбата на 31.12.2015 година.

Графикон 6.10. Класи на средства во портфолиото на доброволните пензиски фондови споредени со законските лимити

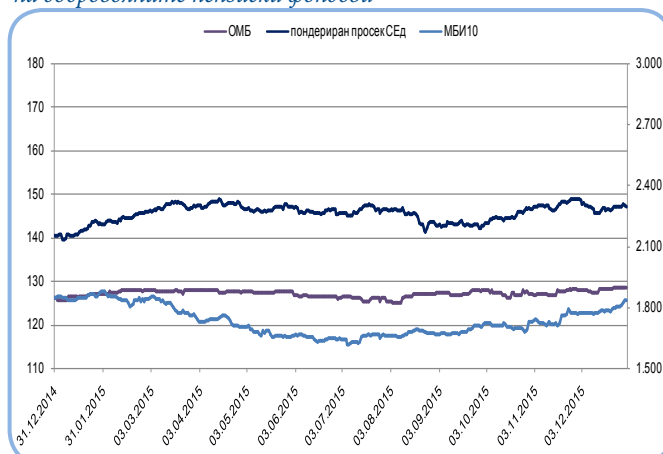
Доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (9,70%) во споредба со задолжителните пензиски фондови. Но, и во овој случај, може да се каже дека промените на македонскиот берзански индекс МБИ10 не влијаеа многу на движењето на просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски

фондови. МБИ10, во текот на 2015 година, забележа мал пад од околу 0,59%, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови¹⁴, во 2015 година, забележа пораст од околу 4,76% во однос на 2014 година.

Во споредба со задолжителните пензиски фондови, доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во домашните обврзници со кои се тргува на Македонската берза (10,56% од вкупните средства на доброволните пензиски фондови). Останатиот дел од портфолиото којшто е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. Сепак, вредноста на индексот на обврзници на Македонската берза, ОМБ, нема големо влијание ни врз просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови. Имено, ОМБ, во текот на 2015 година, забележа пораст од 1,77%, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови забележа пораст од околу 4,76%.

Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во текот на 2015 година, е прикажано на графикон 6.11.

Графикон 6.11 Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови

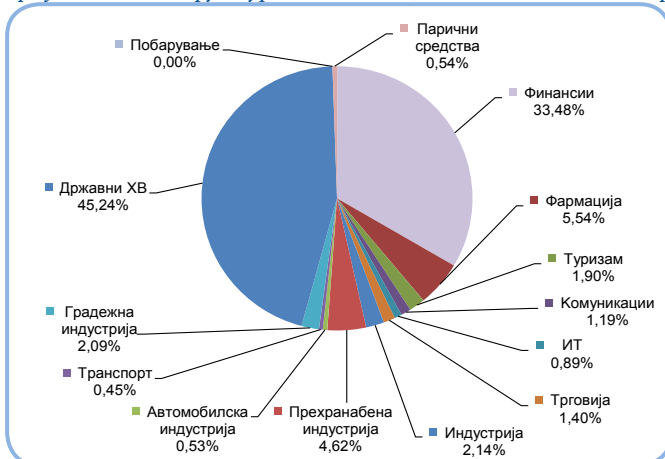

Извор: МАПАС и Македонска Берза АД Скопје- Годишен статистички билтен 2015

И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2015 година беа вложени во домашни државни хартии од вредност (45,24% кај НЛБд и 51,46% кај КБПд). Веднаш потоа следуваат вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансискиот сектор (33,48% кај НЛБд и 40,99% кај КБПд). Вложувањата во финансискиот сектор, и кај

¹⁴ Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови во однос на нето средствата на доброволните пензиски фондови.

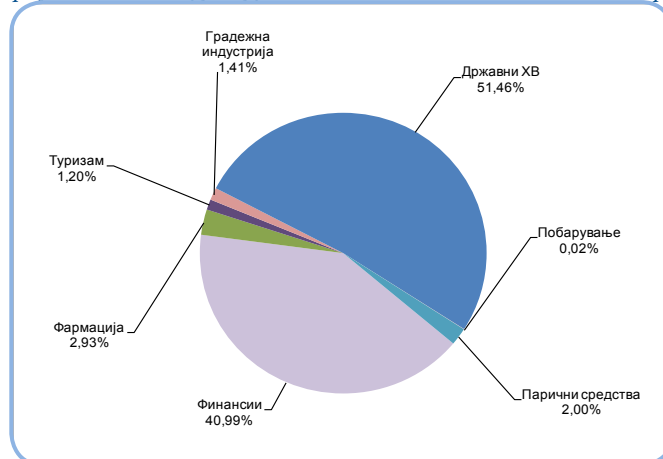
Графикон 6.12. Структура на инвестициите на НЛБд по сектори

двата пензиски фондови, вклучуваат најголемо учество на удели во странски инвестициски фондови (45,86% кај НЛБд и 70,12% кај КБПд), а потоа, следуваат домашните банкарски депозити (38,63% кај НЛБд и 29,52% кај КБПд), вложувањата во акции од домашни банки (7,99% кај НЛБд и кај 0,36% кај КБПд) и кај НЛБд, учество во секторот финансии имаат и финансиските услуги (7,52%). Покрај горенаведените, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, прехранбена индустрија, туризам, комуникации, трговија, градежна индустрија и други индустрии, но со многу помало учество (од 0,45% до 5,54%). Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови по сектори е дадена на графикон 6.12 и графикон 6.13.

Според валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на графикон 6.14 и на графикон 6.15, можеме да забележиме дека најголем дел од средствата и на двата доброволни пензиски фонда се инвестирани во инструменти во евра (47,51% кај НЛБд и 52,28% кај КБПд). Следни по големина се средствата во домашна валута (31,48% кај НЛБд и 28,10% кај КБПд), при што се забележува намалување на учеството на средства во домашна валута во однос на претходната година. Следни по големина се инвестициите во американски долари (20,19% кај НЛБд и 19,62% кај

Графикон 6.13. Структура на инвестициите на КБПд по сектори

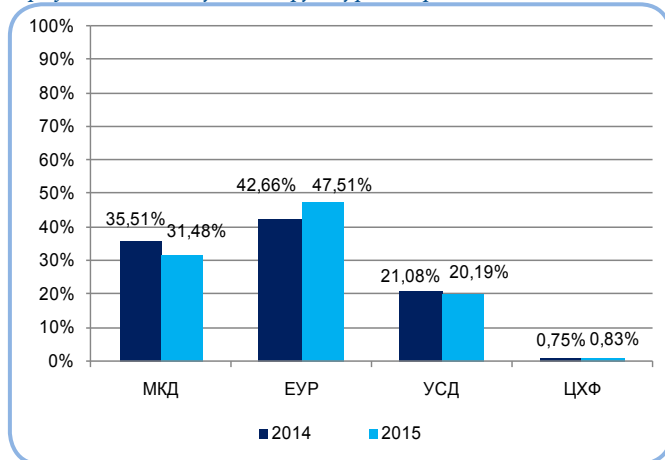

КБПд), кои кај НЛБд се намалуваат во однос на 2014 година, додека кај КБПд се зголемуваат во однос на 2014 година. Валутната структура кај НЛБд вклучува и мал дел на инструменти кои се инвестирани во швајцарски франци 0,83%.

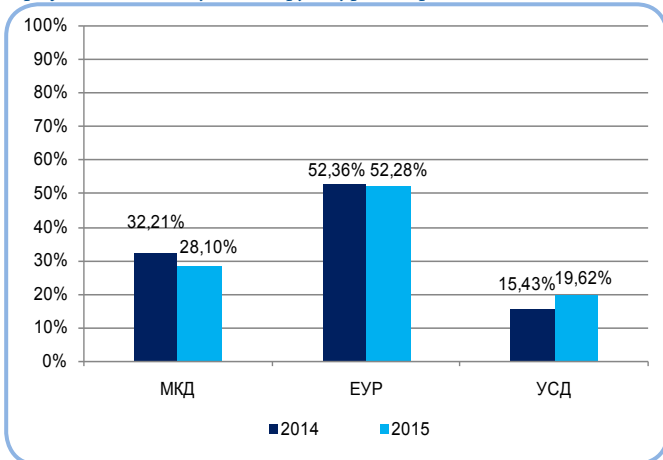
Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На графиконот 6.16 е дадена споредба на вложувањата во 2015 година на доброволните пензиски фондови во РМ со вложувањата на доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во, речиси, сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Романија 70%, Хрватска 63%, а со најмал процент во Бугарија 36%). Во РМ, изложеноста во обврзници и во други хартии од вредност за кои гарантираат државата или локалната власт, изнесува

Графикон 6.14. Валутна структура на средствата на НЛБд

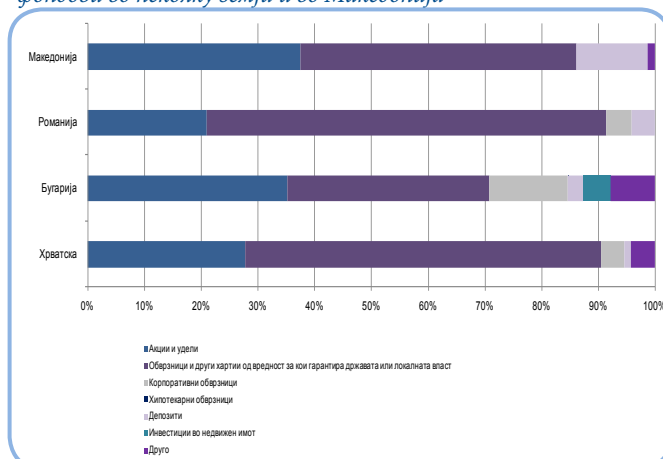

Графикон 6.15. Валутна структура на средствата на КБПд

49%. Изложеноста во банкарски депозити во Македонија изнесува 13%. За разлика од Македонија, во останатите земји изложеноста на депозити е помала: Романија (4%), Бугарија (3%) и прилично мал процент во Хрватска (1,2%). Во однос на акциите и уделите, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени во Македонија (38%) и во Бугарија (35%), па потоа во Хрватска (28%) и во Романија (21%). Може да се забележи дека во сите држави, помалку или повеќе, се инвестира и во корпоративни обврзници (Бугарија 14%, Романија 5% и Хрватска 4%), освен во Македонија, каде што има и недостиг на такви инструменти на пазарот. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (5%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето во странство, пензиските фондови во Бугарија имаат најголема изложеност во странски инвестиции, во висина околу 49%, потоа следуваат пензиските фондови во Македонија со 28%, во Хрватска 13% и во Романија 6%.

Графикон 6.16. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето-средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- одлив поради надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив поради погрешно уплатен придонес,
- одлив поради раскинати договори потпишани со членови,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци за старост (еднократни и повеќекратни исплати),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето-средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето-средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.4).

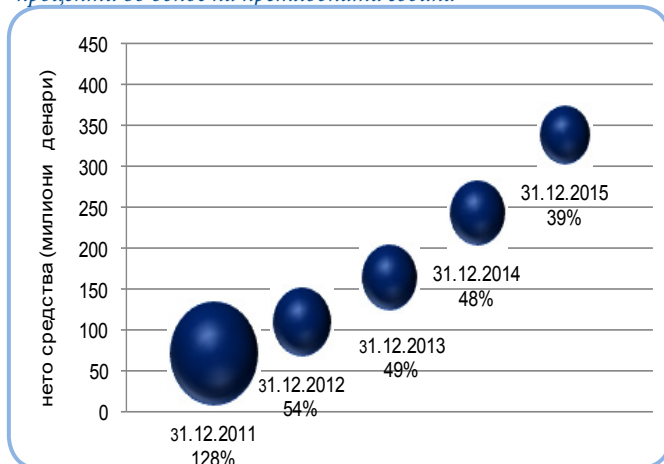
Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2015 година, изнесуваа околу 736 милиони денари или околу 12 милиони евра, што претставува околу 0,13% од БДП¹⁵.

Табела 6.4. Промени на средствата на доброволните пензиски фондови (во милиони денари)

	НЛБд	КБПд
Нето вредност на 31.12.2014г.	243,47	262,30
Придонеси	89,00	128,03
Надоместоци од придонеси	2,36	3,28
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	86,64	124,75
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	0,35	0,59
Поврат на погрешно уплатени придонеси	0,00	0,00
Раскинати договори потпишани со членови	0,00	0,00
Надоместоци од средства	3,39	2,92
Расходи за посреднички провизии	0,29	0,08
Пренос од другиот фонд	0,00	0,28
Пренос во другиот фонд	0,28	0,00
Исплата на наследство	0,27	0,16
Исплата на пензиски надоместок старост- еднократна исплата	4,49	3,52
Бруто добивка од инвестиции	16,42	16,60
Нето добивка од инвестиции	12,74	13,60
Нето средства на 31.12.2015г.	338,15	397,85

¹⁵ Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2015 година - проценети податоци.

Графикон 6.17. Пораст на нето средствата на НЛБд во проценти во однос на претходната година

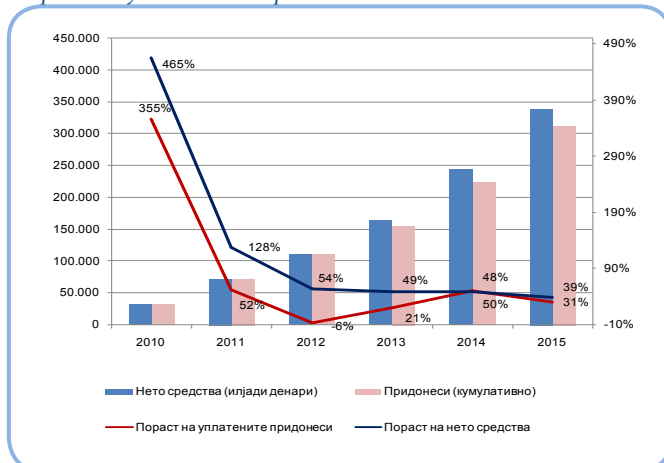

На графикон 6.17 и на графикон 6.18 се прикажани вредностите на нето-средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето-средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето-средствата на двата доброволни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2011 г. во однос на 2010 година.

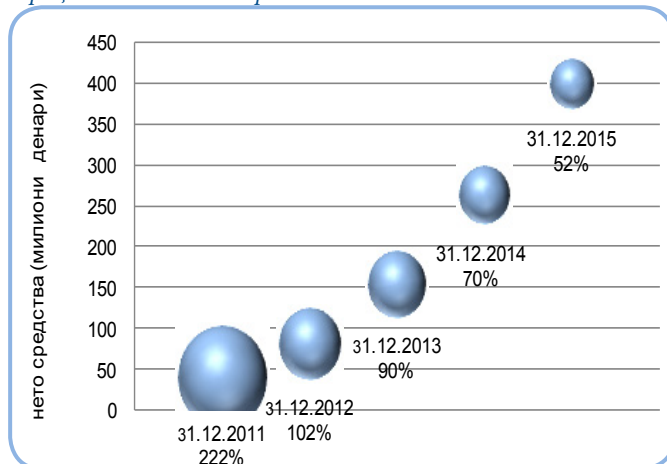
Движењето на вредноста на нето-средствата и кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето-средствата во НЛБд и КБПд, се прикажани на графикон 6.19 и на графикон 6.20.

Кај НЛБд, во почетниот период (2009 - 2011 година) се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2012 година, во споредба со 2011 година, порастот на нето-средствата изнесува 54%, додека кај уплатените придонеси се забележува пад од 6%. Во следните три години, порастот на нето-средствата на НЛБд постепено се стабилизира, додека пак, порастот на уплатените придонеси е различен од година во година. Во 2015-тата година, во споредба со 2014-тата година, кај НЛБд, нето-средствата пораснале за 39%, а уплатените придонеси за 31%.

Графикон 6.19. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во НЛБд

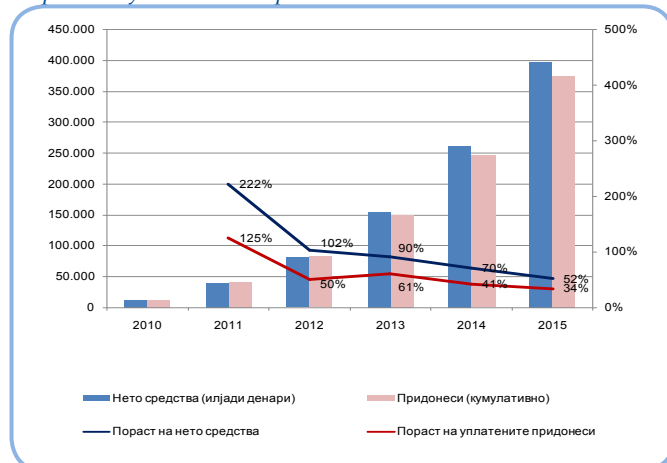
Графикон 6.18. Пораст на нето средствата на КБПд во проценти во однос на претходната година

И кај КБПд, во почетниот период (2010 - 2012 година), се забележува голем пораст на нето-средствата и на уплатените придонеси. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, порастот на нето-средствата изнесува 90%, додека порастот на уплатени придонеси изнесува околу 61%. Во наредните години, порастот на нето-средствата и уплатените придонеси на КБПд почнуваат постепено да опаѓаат. Во 2015 година, во споредба со 2014 година, кај КБПд, нето-средствата пораснале за 52%, а уплатените придонеси за 34%.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови до 31.12.2015, е дадено во табела 6.5 и на графикон 6.21. Забележлив е растечкиот тренд на сметководствените единици. Во текот на 2015 година, сметководствените единици имаа пораст и сличен тренд, така што, на крајот на годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година.

Графикон 6.20. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПд

Табела 6.5. Вредност на сметководствена единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

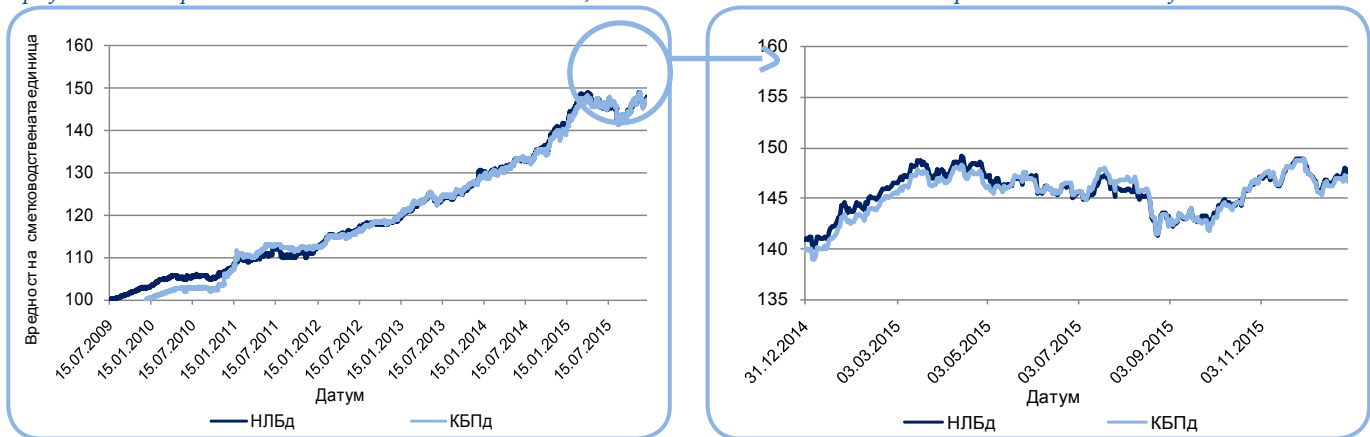
Датум	Вредност на сметководствена единица	
	НЛБд	КБПд
15.09.2009	100,000000	
21.12.2009	102,815757	100,000000
31.12.2009	103,061825	100,204385
31.12.2010	107,592926	106,891617
31.12.2011	111,854726	112,639593
31.12.2012	118,742851	119,129537
31.12.2013	130,511147	129,015451
31.12.2014	140,946772	139,908803
31.03.2015	147,382346	146,636671
30.06.2015	145,196663	145,274384
30.09.2015	142,944063	142,585810
31.12.2015	147,535595	146,709341

Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија.

Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно ниво, кој за НЛБд изнесува 6,21% во номинален износ и 4,37% во реален износ, а за КБПд 6,56% во номинален износ и 4,64% во реален износ.

Графикон 6.21. Вредност на сметководствена единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

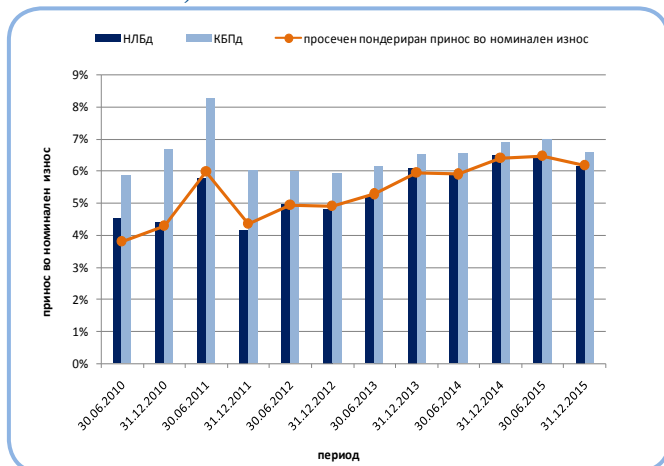
Табела 6.6. Принос на доброволните пензиски фондови

Период*	НЛБд		КБПз	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009 - 31.12.2010	4,40%		6,67%	
31.12.2009 - 31.12.2011	4,18%		6,02%	
31.12.2009 - 31.12.2012	4,83%		5,93%	
31.12.2009 - 31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%
31.12.2009 - 31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%
31.12.2009 - 31.03.2015	7,05%	4,84%	7,52%	5,30%
31.12.2009 - 30.06.2015	6,43%	4,17%	6,99%	4,72%
31.12.2009 - 30.09.2015	5,85%	3,88%	6,33%	4,35%
31.12.2009 - 31.12.2015	6,16%	4,25%	6,56%	4,64%
Почеток** - 31.12.2015	6,21%	4,37%	6,56%	4,64%

* До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

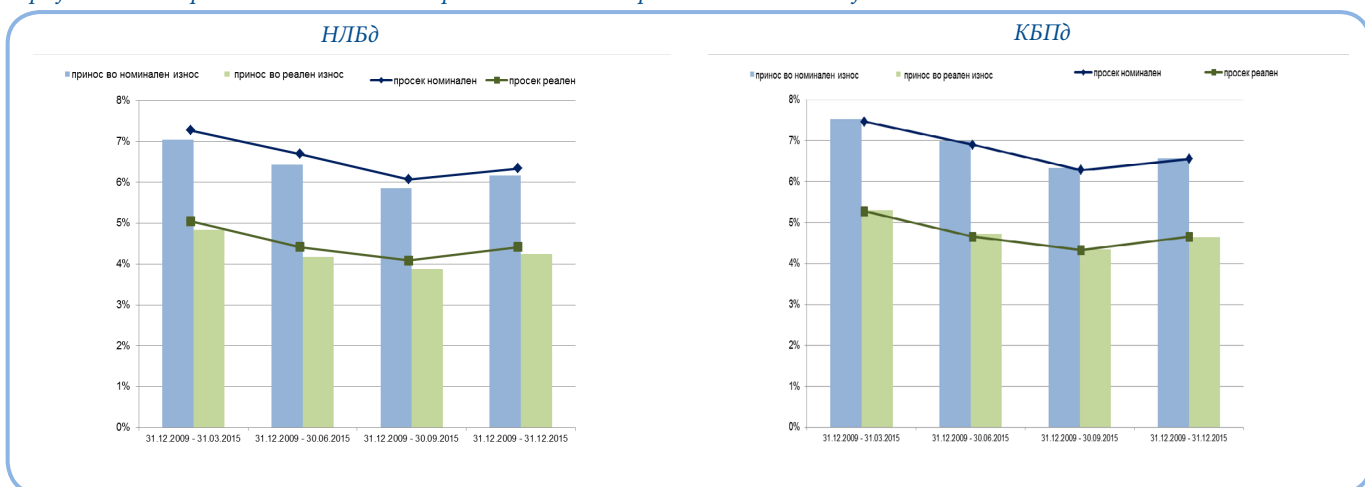
** Почетокот е 15.7.2009 г. за НЛБд и 21.12.2009 г. за КБПд.

Графикон 6.22. Принос на доброволните пензиски фондови (во номинален износ)

Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но, едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹⁶ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на доброволните пензиски фондови, од крајот на 2010 година до крајот на 2015 година, е прикажан на графикон 6.24. Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

Графикон 6.23. Принос во номинален и во реален износ на доброволните пензиски фондови во 2015 година

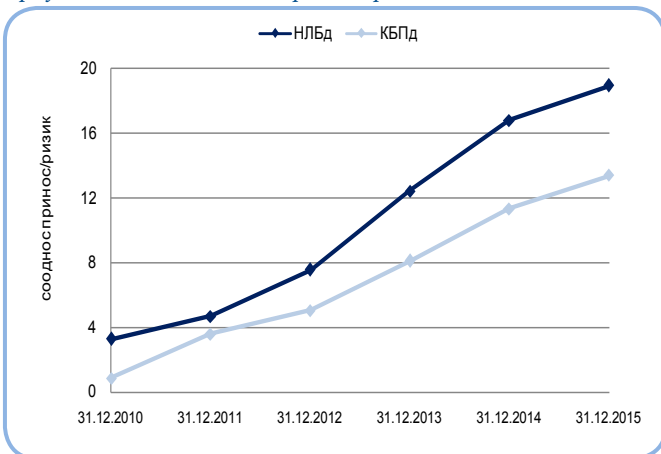

Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, во последните пет години, може да се види на графикон 6.22, каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2015 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот на постоењето на третиот столб, се забележува раст на приносот, така што, на крајот на првата половина од 2011 година, се забележуваат високи приноси и кај двата доброволни пензиски фонда, додека на крајот на 2011 година, имаше опаѓање на приносите. Потоа, во наредните години, следи постепен раст на приносот.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2015 година, по периоди, сведен на годишно ниво, по доброволен пензиски фонд и споредбата со просечниот принос, можат да се видат на графикон 6.23. Во 2015 година, приносот во номинален износ на двата доброволни пензиски фонда се движеше од 5,85% до 7,52%, додека приносот во реален износ се движеше од 3,88% до 5,30%. Најмала вредност имаат приносите во периодот 31.12.2009 – 30.9.2015 година.

Основната цел на инвестирањето на средствата на доброволните пензиски фондови е нивниот раст.

Графикон 6.24. Сооднос на принос и ризик

¹⁶ Приносот е пресметан на годишно ниво, од почетокот на работата на пензискиот фонд, преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, процена на средствата, зачленување, водење доброволни индивидуални и професионални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, во согласност со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок претставува процент од вредноста на нето-средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на процена на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на процена е

секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во РМ се прикажани во табела 6.7.

На почетокот на работењето на доброволниот пензиски фонд, НЛБ наплатуваше 5,25% надоместок од придонеси, а во март 2011 година, го намали на 3,80%. На почетокот на работењето на доброволниот пензиски фонд, надоместокот од придонеси, што го наплатуваше КБ Прво, изнесуваше 5,50%, од 24 април 2010 година го намали на 4,00% и од 1 јуни 2013 година го намали на 2,90%. Во 2011 година и двете друштва го намалија надоместокот од средства и тој сега изнесува 0,100% кај НЛБ и 0,075% кај КБ Прво.

Наплатата на надоместоците (во илјади денари) од страна на друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови, во текот на 2015 година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во табела 6.8.

Трансакциските провизии, во врска со трансакции за стекнување или пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на доброволниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонска берза за хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2015 година, од НЛБд биле наплатени вкупно 0,29 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПд биле наплатени вкупно 0,08 милиони денари трансакциски провизии.

Табела 6.7. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови

Вид на надоместок	НЛБ	КБ Прво
Надоместок од придонес*	3,80% ¹⁷	2,90% ¹⁸
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на доброволниот пензиски фонд	0,10% ¹⁹	0,075% ²⁰
Надоместок за премин		
Број на денови**	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 Евра	10 Евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

¹⁷ Од 1 март 2011 година (претходно беше 5,25%)

¹⁸ Од 1 јуни 2013 година (претходно беше 4,00%)

¹⁹ Од 1 март 2011 година (претходно беше 0,15%)

²⁰ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%)

Табела 6.8. Наплатени надоместоци од страна на друштвата во 2015 година (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
НЛБз – вкупно	373	415	444	415	403	439	436	423	468	485	532	910	5.742
од придонеси	126	159	178	142	127	160	152	137	180	186	222	589	2.356
од средства	247	256	267	273	276	279	284	286	288	299	311	321	3.386
КБПз – вкупно	446	465	517	446	433	502	432	430	444	504	567	1.019	6.206
од придонеси	245	252	292	214	197	260	183	179	191	242	292	735	3.283
од средства	201	213	225	232	236	242	249	251	253	262	275	284	2.923

6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб, се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за старост. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментот би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа од страна на Комисија за оцена на работната способност при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

- еднократна или повеќекратна исплата на средствата;
- пензиски ануитет што се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд, или
- комбинација од горенаведените опции.

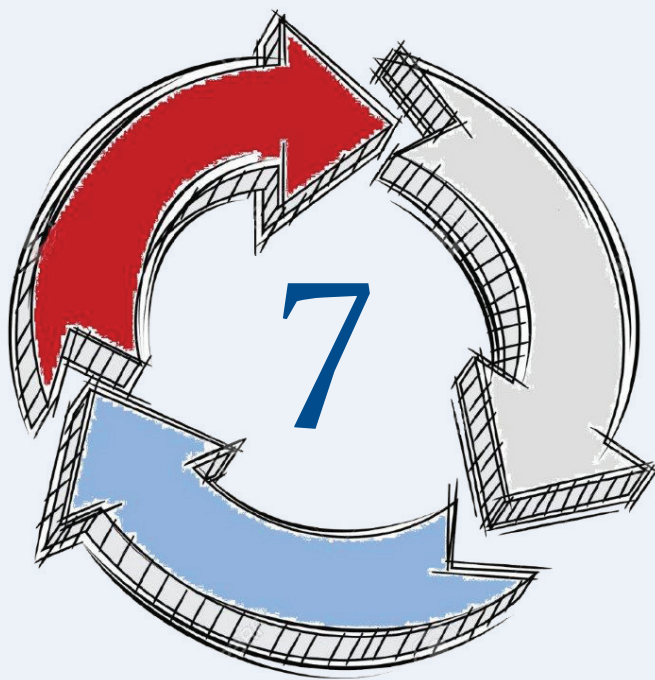
Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Во 2015 година беа остварени 166 пензиски надоместоци и исплати од третиот столб. Најголем дел од пензиските надоместоци беа во случај на старост и тоа најголем дел како еднократни исплати, а во 2015 година, средства на два члена со професионални сметки, се исплаќаа и како повеќекратни исплати. Исто така, на едно лице со доброволна индивидуална сметка му беше исплатен пензиски надоместок во случај на инвалидност како еднократна исплата. Мал дел од исплатите во трет столб беа во случај на смрт на член, со исплата на наследство. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка, за 2015 година, се дадени во табела 6.9.

Табела 6.9. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид на пензиски надоместок/ Доброволен пензиски фонд	НЛБд		КБПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Старост – еднократна исплата	10	9	24	105	148
Старост – повеќекратна исплата	0	2	0	0	2
Инвалидност – еднократна исплата	1	0	0	0	1
Наследство	4	4	0	7	15
Вкупно	15	15	24	122	166

Маркетинг и агенти на пензиските друштва

Заради заштита на интересите на постојните и идните членови и на пензионирани членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучувањена договори за членство во задолжителните и во доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и на пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и за трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и за професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднократна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид на комуникација (телефон, факс, Интернет). Просториите за маркетинг мора да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

За да се овозможи МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама, или друг пишан материјал, може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување, или дистрибуција, и да нареди објавување на измена на тој материјал во рок кој самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства, само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштво во кое тој е вработен или договорно е ангажиран. Агентот задолжително присуствува при склучувањето на договорот за членство во пензиски фонд, на договорот за премин, договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднократна

исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и со пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансирано пензиско осигурување од страна на членот и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и користените претпоставки на сите видови на исплати на пензии.

Лицето може да врши работи на маркетинг само по неговото запишување во Регистарот на агенти кој го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агенти и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

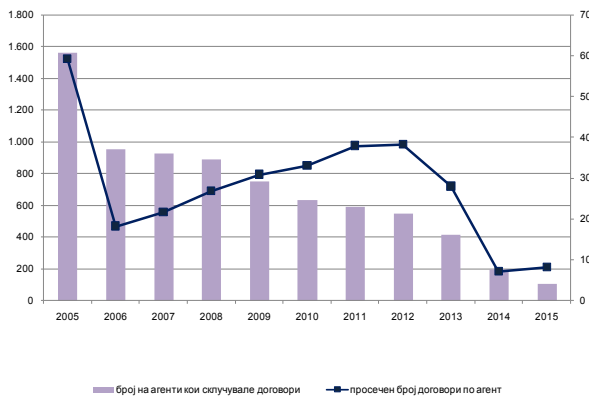
Во текот на 2015 година, се организираше испит за агенти во две испитни сесии, при што од вкупно 21 присутни учесници, пријавени за полагање на испитот, положиле 15 или 71% од присутните кандидати.

Во текот на 2015 година, беше извршена регистрација на 14 агенти на НЛБ. Исто така, беше извршена и годишна обнова на регистрацијата на агентите и тоа, на вкупно 321 агенти, од кои 138 агенти на КБ Прво и 183 на НЛБ. Во текот на 2015 година, на 2 агенти на НЛБ им престанал статусот на агент.

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителни пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работата на системот, од Графикон 7.1 може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почеток на системот и до 31.12.2005 година, беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во наредните години, бројот на агенти, кои склучуваат договори, континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број на склучени договори по агент, до 2012 година. Потоа се забележува опаѓање на просечниот број на склучени договори по агент, со значително опаѓање на просечниот број на склучени договори по агент, во последните две години.

Слична анализа за бројот на склучени договори за членство во доброволните пензиски фондови, кои ги склучуваат агентите од почетокот на работа на третиот столб, може да се види на Графикон 7.2. Притоа, може да се забележи дека, во 2010 година, бројот на агенти кои склучувале договори за членство е најголем, додека просечниот број на договори по агент е најмал. Во 2014 година, се забележува најголема вредност за просечниот број на договори по агент и прилично мал број на агенти кои склучувале договори. Во 2015-тата година, во однос на 2014-тата година, се намалил и бројот на агенти кои склучувале договори, а се намалил и просечниот број на склучени договори по агент.

Графикон 7.1. Број на агенти кои склучувале договори за членство во задолжителни пензиски фондови и просечен број на договори по агент

Графикон 7.2. Број на агенти кои склучувале договори за членство во доброволни пензиски фондови и просечен број на договори по агент

